

Національний університет водного господарства та природокористування
Національно-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра менеджменту та публічного врядування

**Пояснювальна записка
до дипломної роботи**

бакалавр
(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему:

**«ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК В
УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ (НА ПРИКЛАДІ
ЦЕНТРАЛЬНОЇ МІСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ РІВНЕНСЬКОЇ ЦБС)»**

Виконала: студентка 4 курсу, групи ІБАС-41
Спеціальності 029 «Інформаційна,
бібліотечна та архівна справа»
Данильчук Людмила Вікторівна

Керівник: к.і.н., доцент кафедри менеджменту
та публічного врядування
Цецик Ярослав Петрович

Рецензент:
директор Гупалюк Вікторія Олександрівна

Звіт подібності

метадані

Назва організації

National University of Water and Environmental Engineering

Заголовок

Диплом_Бакалавр_2025_Данильчук_Л_В_ІБАС_41.docx

Автор

Науковий керівник / Експерт

Данильчук Людмила ВікторівнаДанильчук Людмила Вікторівна

підрозділ

National University of Water and Environmental Engineering

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

0.64%
0.64%

КП 1

1.61%
1.61%

КЦ

25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

12896

Кількість слів

102821

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		2
Інтервали		0
Мікропробіли		4
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		2

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Копір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Копір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 11/27/2023 Yaroslav Mudryi National Law University (YMNLU) (NIAP_NLU)	12 0.09 %
2	Rehberli Araştırma: 21. Yüzyılda Öğrenme Fatma BAYSEN,Nermin ÇAKMAK;	11 0.09 %

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	6
1.1 Поняття та функції інформаційної діяльності бібліотек	6
1.2 Особливості функціонування бібліотек під час кризових ситуацій	13
1.3 Нормативно-правова база забезпечення діяльності бібліотек в умовах воєнного стану.....	20
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	26
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РІВНЕНСЬКОЇ ЦБС	28
2.1 Основні напрямки роботи бібліотеки та відповідність її діяльності потребам громади в умовах воєнного стану	28
2.2 Цільова аудиторія та інформаційні послуги для громадян у період воєнного стану.....	41
2.3 Виклики інформаційної безпеки, доступ до інформації та вплив інноваційних практик на роботу бібліотеки	48
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	54
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	56
3.1 Інноваційні підходи до організації інформаційної діяльності бібліотек ...	56
3.2 Роль цифровізації у забезпеченні доступу до інформації в кризових умовах	61
3.3 Рекомендації щодо удосконалення діяльності Рівненської ЦБС	65
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	72
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:	76
ДОДАТКИ.....	81

ВСТУП

Сучасне українське суспільство переживає складні трансформаційні процеси, спричинені повномасштабною збройною агресією, що триває з 2022 року. В умовах воєнного стану особливого значення набуває доступ до достовірної інформації, підтримка інформаційної безпеки, збереження культурної ідентичності та забезпечення психологічної стійкості населення. Саме бібліотеки, як суспільні інституції, покликані реагувати на ці виклики, виконуючи роль інформаційних, освітніх та соціальних центрів у громадах.

Актуальність теми зумовлена потребою у переосмисленні ролі бібліотек в умовах кризи, вивченні їхньої здатності до адаптації, інновацій та підтримки громад. Інформаційна діяльність бібліотек стає багатовекторною: від надання доступу до джерел знань - до виконання функцій гуманітарного штабу, хабу цифрової освіти чи центру правової допомоги. У цьому контексті надзвичайно важливо дослідити, як бібліотеки, зокрема Центральна міська бібліотека Рівненської ЦБС, організовують свою діяльність в умовах воєнного стану, з якими викликами стикаються і які нові практики впроваджують.

Практична значущість дослідження полягає в аналізі реального досвіду роботи публічної бібліотеки у кризових умовах, виявленні ефективних рішень та напрацюванні рекомендацій, що можуть бути використані для розробки подальшої стратегії діяльності бібліотек в Україні. Результати дослідження можуть бути застосовані в управлінській практиці, у діяльності культурних та освітніх установ, а також у підготовці фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Огляд літератури свідчить про високий інтерес наукової спільноти до теми трансформації бібліотек у цифрову епоху та в умовах соціальних викликів. У працях таких вітчизняних дослідників, як О. Бруй, С. Герасимова, Т. Колесникова, Т. Яворська, розглядаються питання інноваційного розвитку бібліотек, медіаграмотності та інформаційної політики.

Серед зарубіжних авторів значний внесок зробили Майкл Бакленд, Девід Ланкіс та Керол Кюльтау, які акцентують на новій ролі бібліотек як посередників у створенні знань і соціальної згуртованості. Проте, недостатньо розробленими залишаються питання функціонування бібліотек в умовах воєнного стану, механізмів забезпечення їхньої стійкості, ефективної взаємодії з громадою та ролі цифрових технологій у подоланні викликів. Це зумовлює потребу в подальшому дослідженні теми.

Метою дипломної роботи є визначення особливостей інформаційної діяльності бібліотек в Україні в умовах воєнного стану та розробка рекомендацій щодо її удосконалення на прикладі Центральної міської бібліотеки Рівненської ЦБС.

Об'єктом дослідження є інформаційна діяльність бібліотек в умовах воєнного стану як соціально-комунікаційне явище.

Предметом дослідження виступають організаційні форми, методи та інноваційні практики інформаційної діяльності Центральної міської бібліотеки Рівненської ЦБС у період воєнного стану.

Завдання дослідження:

- Проаналізувати теоретичні основи інформаційної діяльності бібліотек у кризових умовах;
- Дослідити нормативно-правову базу, що регулює діяльність бібліотек під час воєнного стану;
- Здійснити аналіз діяльності Центральної міської бібліотеки Рівненської ЦБС, визначити її цільову аудиторію, форми роботи, цифрові сервіси;
- Виявити ключові виклики та ризики інформаційної безпеки, з якими стикається бібліотека;
- Оцінити вплив інноваційних підходів і цифровізації на ефективність бібліотечної діяльності;
- Розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення інформаційної діяльності бібліотек в умовах криз.

Результати дослідження можуть бути використані при формуванні стратегії розвитку бібліотек у надзвичайних ситуаціях, для підвищення стійкості інформаційного простору, зменшення впливу дезінформації, розробки програм цифрової освіти, а також у навчальному процесі закладів вищої освіти, які готують фахівців у сфері інформаційної діяльності.

Дипломна робота складається зі вступу, 3 розділів, що включають 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та 1 додатку. Дослідження міститься на 73 сторінках, список використаних джерел налічує 41 позицію. У тексті міститься 5 таблиць та 21 рисунок. Загальний обсяг роботи 82 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

1.1 Поняття та функції інформаційної діяльності бібліотек

Інформаційна діяльність бібліотек є невід'ємною складовою сучасного інформаційного суспільства, що забезпечує вільний доступ до знань, сприяє розвитку науки, культури та освіти. Зміни, що відбуваються в умовах цифровізації, сьогодні трансформують традиційні функції бібліотек, роблячи їх не лише сховищами друкованих видань, але й активними учасниками інформаційних процесів.

У цьому контексті інформаційна діяльність бібліотек включає комплекс заходів, спрямованих на збирання, обробку, зберігання, поширення та використання інформаційних ресурсів. Вона забезпечує підтримку навчальних процесів, наукових досліджень та культурного розвитку суспільства. Завдяки впровадженню новітніх інформаційних технологій, бібліотеки перетворюються на інтегровані центри знань, що забезпечують доступ не лише до традиційних друкованих джерел, але й до електронних баз даних, мультимедійних ресурсів та мережевих послуг.

Питання інформаційної діяльності бібліотек постійно привертало увагу науковців, які досліджували її еволюцію, функції та вплив на суспільство в умовах змін інформаційного середовища.

У сфері бібліотекознавства та інформаційних наук значний внесок зробили такі зарубіжні вчені, як Майкл Бакленд, Керол Кюльтау, Девід Ланкіс. Їхні дослідження охоплюють різні аспекти інформаційної діяльності бібліотек, від теоретичних основ до практичних застосувань у сучасному інформаційному суспільстві.

Так, наприклад, Майкл Бакленд є одним із провідних теоретиків бібліотекознавства, відомим своїми дослідженнями інформаційних систем та

ролі бібліотек в інформаційному суспільстві. У своїй книзі «Information and Information Systems» (1991) [1] він аналізує природу інформації та функціонування інформаційних систем, підкреслюючи важливість бібліотек як ключових елементів у забезпеченні доступу до знань.

Зокрема, Бакленд виділяє такі аспекти інформаційної діяльності, які представлені на рис. 1.1.

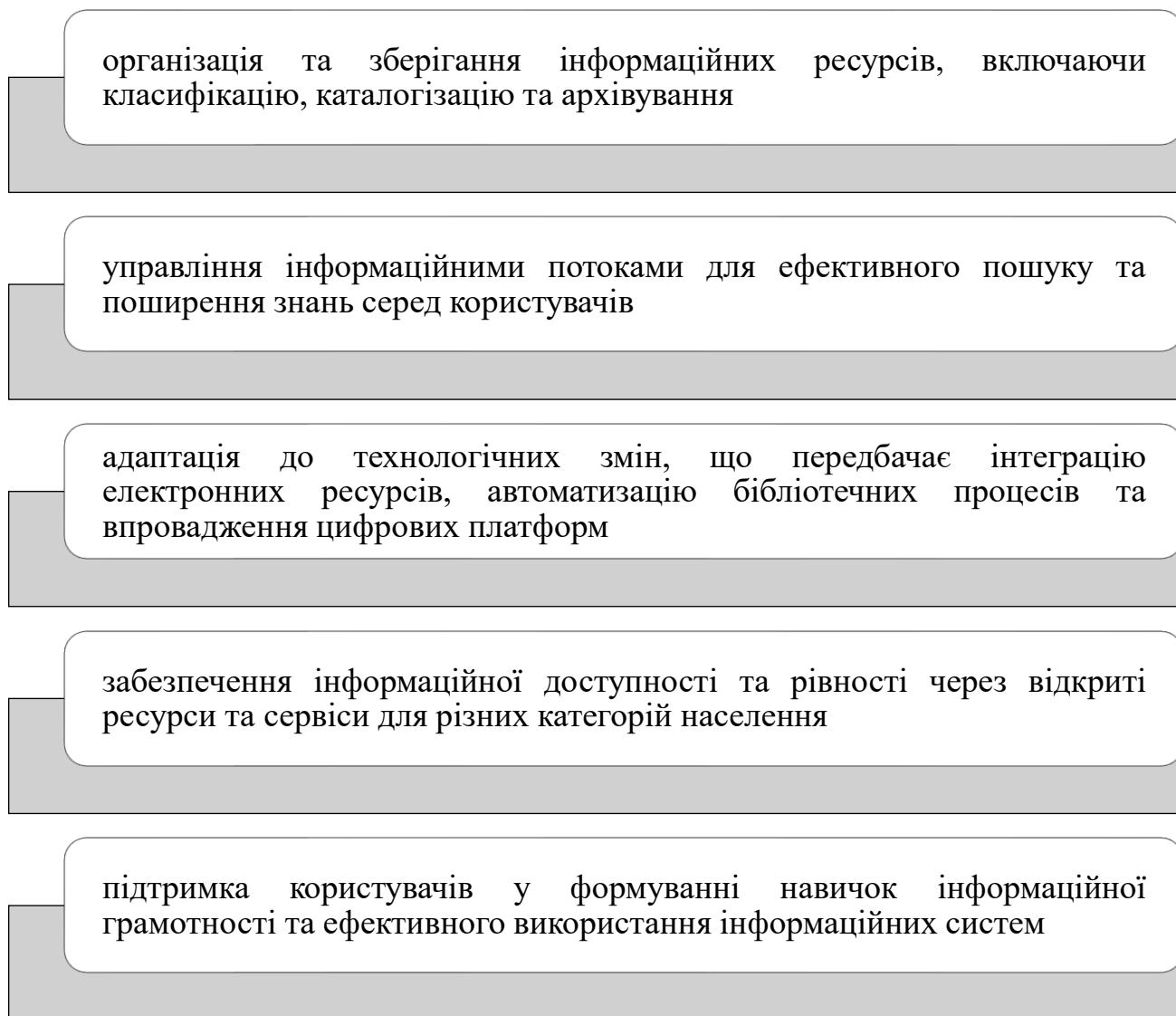

Рис. 1.1 Аспекти інформаційної діяльності за підходом Майкла Бакленда

Керол Кюльтау відома своїми дослідженнями в області інформаційної поведінки користувачів та ролі бібліотек у підтримці навчальних процесів. Її робота «Seeking Meaning: A Process Approach to Library and Information

Services» (2004) [2] представляє модель інформаційного пошуку, яка описує емоційні та когнітивні етапи, через які проходять користувачі під час пошуку інформації, що є цінним для розуміння користувацьких потреб у бібліотеках.

Девід Ланкіс є автором теорії «нових бібліотекарів», яка акцентує увагу на активній ролі бібліотек у спільнотах та підтримці інформаційної грамотності. У своїй книзі «The Atlas of New Librarianship» (2011) [3] він пропонує нову парадигму бібліотечної справи, де бібліотекарі виступають як активні учасники спільнот, сприяючи створенню та обміну знаннями.

Він виділяє кілька ключових аспектів цієї нової ролі бібліотекарів, які пропонується розглянути на рис. 1.2.

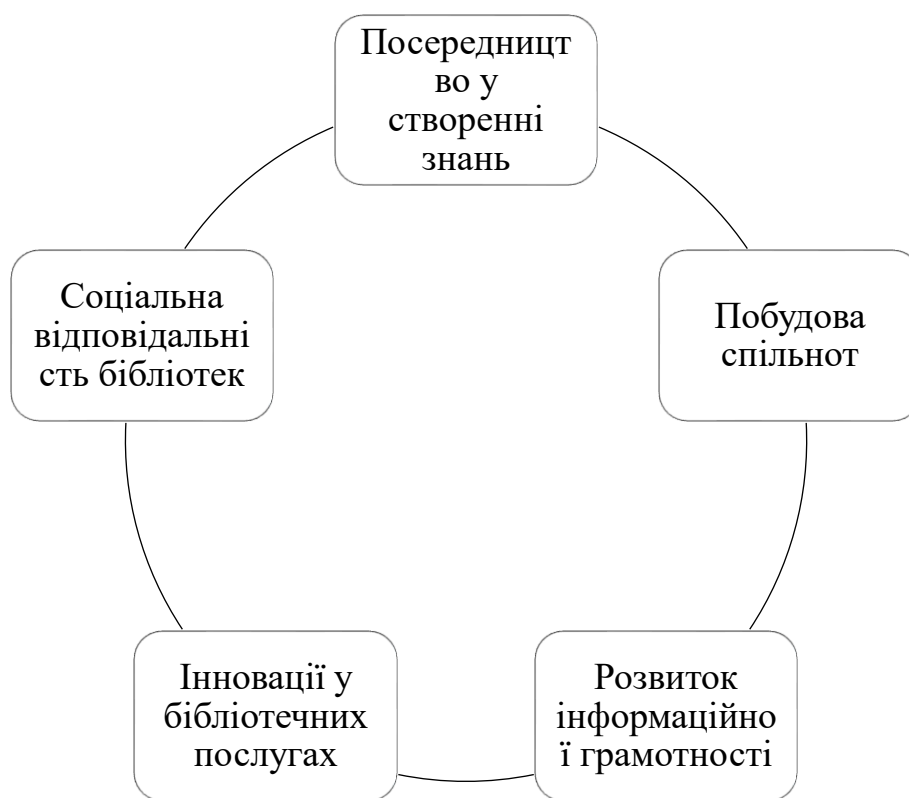

Рис. 1.2 Ключові аспекти нової ролі бібліотекарів від Девід Ланкіс

- *Посередництво у створенні знань* – бібліотекарі не лише надають доступ до інформації, а й активно допомагають користувачам аналізувати, інтерпретувати та застосовувати отримані знання;

- *Побудова спільнот* – бібліотеки стають платформами для об'єднання людей із спільними інтересами, сприяючи розвитку локальних ініціатив та підтримці культурних проєктів;
- *Розвиток інформаційної грамотності* – бібліотекарі відіграють важливу роль у навчанні користувачів навичкам пошуку, критичного аналізу та ефективного використання інформації;
- *Інновації у бібліотечних послугах* – впровадження нових технологій, інтерактивних платформ, створення makerspace-зон та цифрових лабораторій для творчої діяльності користувачів;
- *Соціальна відповідальність бібліотек* – підтримка рівного доступу до інформаційних ресурсів для всіх верств населення, включаючи вразливі групи, а також сприяння розвитку демократії через доступ до знань.

Дослідження Майкла Бакленда, Керол Кюльтау та Девіда Ланкіса формують теоретичний фундамент сучасного бібліотекознавства, висвітлюючи роль бібліотек як ключових інформаційних центрів, що сприяють розвитку знань, підтримці навчальних процесів та інтеграції в інформаційне суспільство.

Питання інформаційної діяльності бібліотек та надання бібліотечних послуг у контексті різноманітних викликів часу є предметом численних наукових досліджень і вітчизняних вчених. Ця тема активно обговорюється на наукових конференціях та висвітлюється у фахових виданнях як українськими, так і зарубіжними науковцями та практиками бібліотечної справи.

Значний внесок у вивчення проблем інформаційної діяльності бібліотек в умовах невизначеності та ризиків зробили такі дослідники, як Бруй О., Герасимова С., Колесникова Т., Сердюк С., Яворська Т. та інші. Їхні роботи зосереджені на аналізі еволюції бібліотечних послуг в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, зміни користувацьких потреб та зростання обсягів цифрових ресурсів.

Дослідники вивчають вплив інновацій на бібліотечну діяльність, питання забезпечення ефективного управління інформаційними потоками, а також роль бібліотек у формуванні інформаційної культури суспільства.

Особлива увага також приділяється адаптації бібліотек до нових технологічних умов та розширенню їхніх функцій як центрів знань і комунікацій.

На основі аналізу наукових досліджень, що висвітлюють різні аспекти інформаційної діяльності бібліотек, доцільно звернутися також і до нормативного визначення цього поняття.

Відповідно до ДСТУ 7448:2013, інформаційна діяльність бібліотек визначається як діяльність, спрямована на задоволення інформаційних потреб суспільства шляхом створення, збирання, оброблення, зберігання, пошуку, поширення та використання інформації [4].

Це визначення підкреслює комплексний характер інформаційної діяльності бібліотек, що поєднує традиційні функції з використанням сучасних технологій для ефективного забезпечення доступу до знань і задоволення потреб користувачів.

З огляду на важливість інформаційної діяльності у забезпеченні доступу до знань та підтримці освітніх, наукових і культурних процесів, перейдемо до детального аналізу її ключових функцій, які визначають роль бібліотек у сучасному інформаційному суспільстві.

Основні функції інформаційної діяльності бібліотек пропонується поділити на кілька ключових напрямів, які представимо на рис. 1.3.

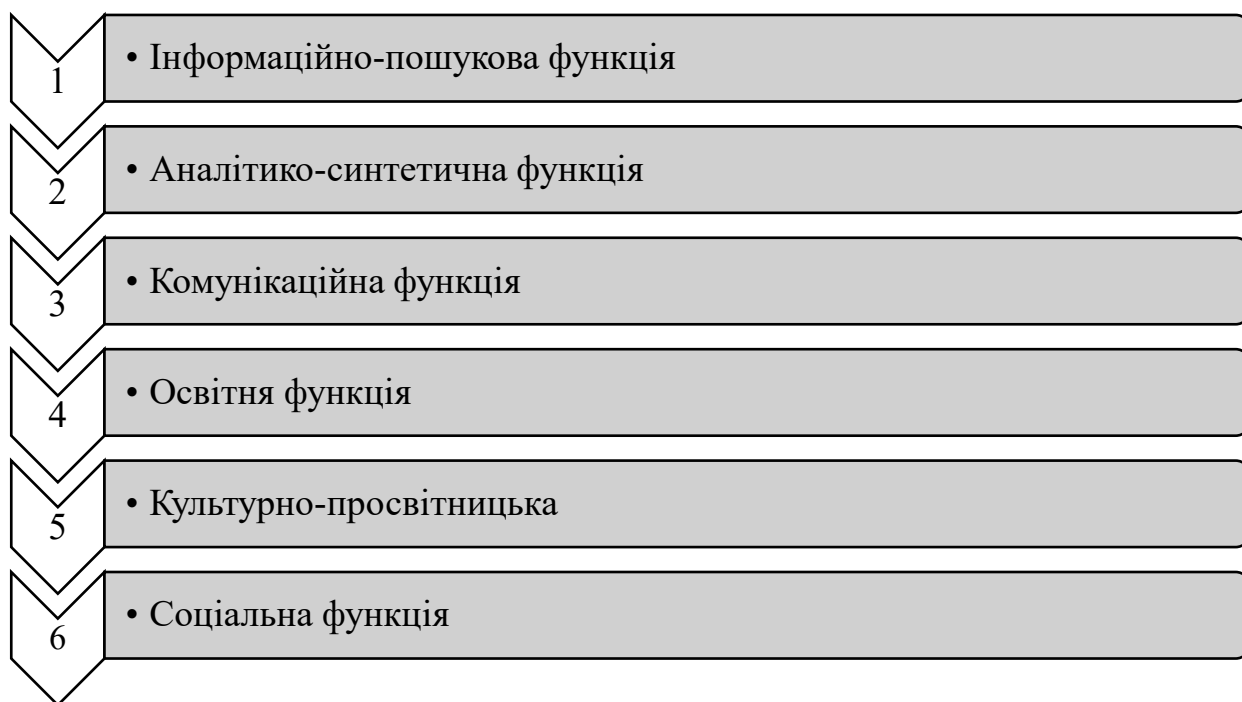

Рис. 1.3 Основні функції інформаційної діяльності бібліотек

В виокремлено переліку нижче розглянемо кожну з функцій, щоб детально проаналізувати їх зміст, значення для користувачів та вплив на розвиток інформаційної діяльності бібліотек в сучасних умовах.

- *Інформаційно-пошукова функція* полягає в наданні користувачам доступу до різноманітних інформаційних ресурсів, зокрема каталогів, картотек, баз даних та електронних систем пошуку. Наприклад, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського пропонує користувачам електронний каталог, що дозволяє знаходити необхідні видання дистанційно, а також доступ до міжнародних наукових баз даних, таких як Scopus і Web of Science [5].
- *Аналітико-синтетична функція* передбачає обробку інформації для створення оглядів, рефератів, дайджестів та інших видів вторинної інформації, що допомагає користувачам швидко орієнтуватися у великих масивах даних;
- *Комунікаційна функція* забезпечує встановлення контактів між користувачами, фахівцями та інформаційними ресурсами, сприяючи

обміну знаннями через форуми, семінари, вебінари та інші платформи. Наприклад, у Публічній бібліотеці ім. Лесі Українки для дорослих м. Києва регулярно проводяться літературні клуби, семінари та вебінари, де користувачі можуть спілкуватися з авторами книг, науковцями та іншими фахівцями [6].

- *Освітня функція* підтримує навчальні процеси, сприяє розвитку інформаційної культури серед користувачів та організовує наступний можливий перелік:
 - Проведення тренінгів та курсів з користування інформаційними ресурсами.
 - Організація майстер-класів з інформаційної грамотності.
 - Забезпечення доступу до навчальних матеріалів і електронних ресурсів.
 - Проведення семінарів з критичного аналізу інформації.
 - Навчання користувачів роботі з електронними каталогами та базами даних.
 - Консультації з питань академічного письма та оформлення робіт.
 - Проведення курсів з комп'ютерної грамотності.
 - Організація клубів за інтересами та літературних гуртків.
 - Підтримка самостійної навчальної діяльності користувачів.
 - Проведення інформаційно-просвітницьких заходів і виставок.
- *Культурно-просвітницька функція* спрямована на збереження та популяризацію культурної спадщини, організацію виставок, лекцій та культурних заходів. Так, Одеська національна наукова бібліотека проводить виставки рідкісних книг, літературні вечори, присвячені українським письменникам, та лекції з історії української культури.
- *Соціальна функція* набуває особливого значення в умовах суспільних викликів, оскільки бібліотеки стають центрами підтримки громади, надаючи інформаційну, психологічну та освітню допомогу. Сьогодні, бібліотеки в сільській місцевості часто виконують роль центрів

громадської активності, де проводяться заходи для людей похилого віку, майстер-класи для молоді та консультації з цифрової грамотності для всіх бажаючих. Також бібліотеки надають доступ до безкоштовного інтернету та допомагають користувачам з пошуком роботи через електронні платформи.

Отже, у підсумку можемо зазначити, що інформаційна діяльність бібліотек, що поєднує теоретичні засади, наукові дослідження та практичне впровадження інноваційних технологій, є ключовим чинником у забезпеченні доступу до знань, підтримці освітніх і наукових процесів, а також у формуванні інформаційної культури сучасного суспільства.

1.2 Особливості функціонування бібліотек під час кризових ситуацій

Бібліотеки, як соціальні інститути, завжди відігравали важливу роль у забезпеченні доступу до інформації, знань і культурних ресурсів. Однак їхня функціональність набуває особливого значення під час наступних періодів невизначеності:

- Природні катастрофи
- Економічні кризи
- Пандемії
- Військові конфлікти
- Політична нестабільність
- Технологічні збої або кіберкатастрофи
- Соціальні заворушення або масові міграції

У таких умовах бібліотеки змушені адаптувати свої послуги та структури до нових викликів, забезпечуючи не лише інформаційні потреби населення, але й підтримку громадян на різних рівнях.

У кризових ситуаціях бібліотеки часто стикаються з необхідністю змінювати формат своєї роботи. Так, досить часто здійснюється перехід до

онлайн-форматів. Під час пандемії або ситуацій, коли фізичний доступ до бібліотек обмежений, установи активно переходять на дистанційне обслуговування користувачів. Використання електронних каталогів, цифрових бібліотек, онлайн-консультацій стає основним способом підтримки зв'язку з громадою.

Під час пандемії COVID-19 багато бібліотек світу перейшли на дистанційне обслуговування користувачів. Наприклад, Нью-Йоркська публічна бібліотека (New York Public Library) створила платформу NYPL SimplyE, яка надала користувачам безкоштовний доступ до тисяч електронних книг і аудіокниг [8]. Також були організовані онлайн-консультації, віртуальні читання, літературні клуби та освітні вебінари, що дозволило зберегти активний зв'язок із громадою навіть за умов карантину.

В Україні схожий підхід застосувала Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, яка розширила доступ до своїх електронних ресурсів, зокрема електронного каталогу та повнотекстових архівів, і проводила дистанційні консультації для студентів і науковців [5].

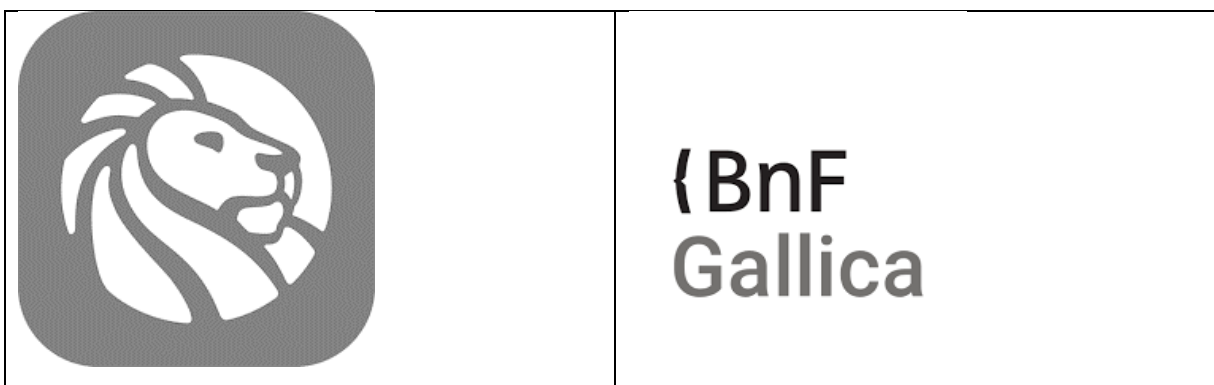
Одночасно з цим бібліотеки впроваджують мобільні додатки та платформи для полегшення доступу до електронних книг, журналів і баз даних, що особливо важливо в умовах обмеженого фізичного пересування.

Так, в таблиці представимо найбільш відомі і популярні додатки, які можна сьогодні знайти на app-маркетах.

Таблиця 1.1

Відомі мобільні додатки бібліотек

NYPL (New York Public Library) App	Bibliothèque nationale de France (BnF) Gallica app
------------------------------------	--

NYPL (New York Public Library) App – офіційний додаток Нью-Йоркської публічної бібліотеки, що дозволяє користувачам переглядати каталоги, завантажувати електронні книги, продовжувати терміни позики та отримувати інформацію про бібліотечні події [8].

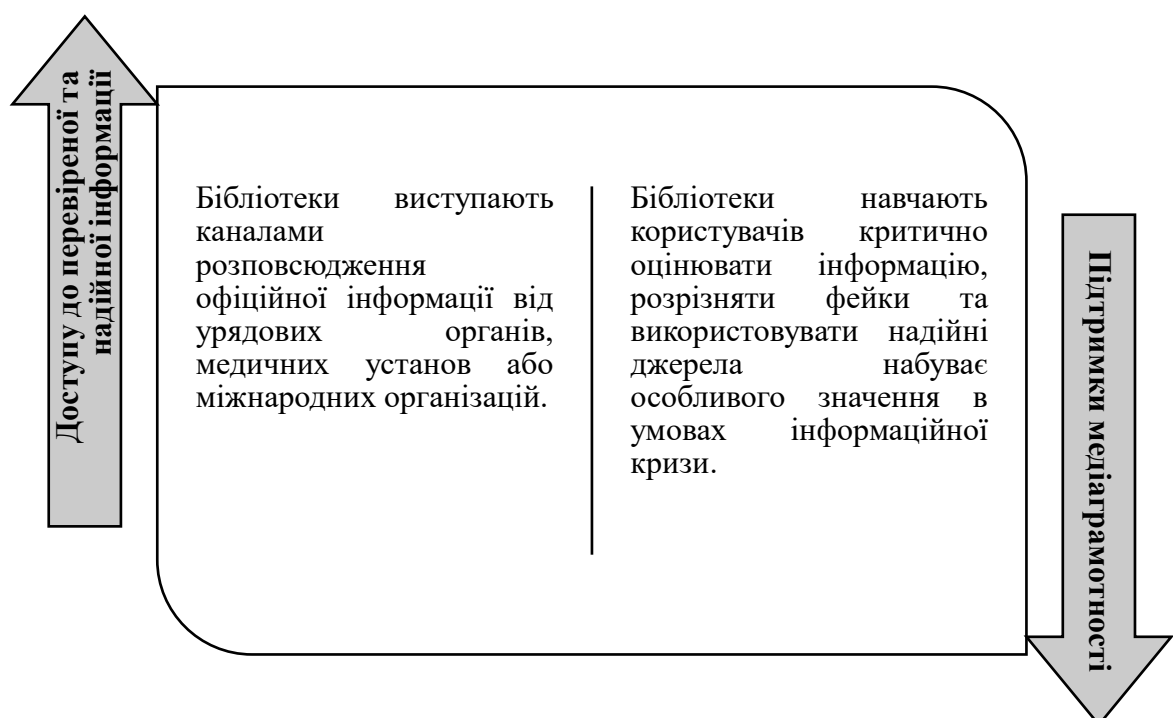
Bibliothèque nationale de France (BnF) Gallica – мобільний додаток Французької національної бібліотеки [9].

Продовжуючи розгляд питання адаптації інфраструктури та сервісів бібліотек в кризових умовах, варто виокремити той факт, що під час природних катастроф або військових конфліктів бібліотечні приміщення можуть бути переобладнані. Так, приміщення бібліотек можуть підтримувати наступний перелік ініціатив:

- Надання гуманітарної допомоги – розповсюдження продуктів харчування, води, одягу, медикаментів та інших необхідних ресурсів для постраждалого населення.
- Створення центрів тимчасового прихистку – організація безпечних місць для ночівлі та відпочинку людей, які залишилися без житла через кризові обставини.
- Інформаційні пункти для населення – надання актуальної інформації про евакуаційні маршрути, пункти допомоги, медичні заклади, місцеві новини та інші важливі відомості.
- Психологічна підтримка – організація консультацій з психологами для допомоги людям у подоланні стресу та травм, спричинених кризовими подіями.

- Центри для дистанційного навчання та роботи – забезпечення доступу до інтернету та комп'ютерів для студентів і працівників, які мають потребу продовжувати навчання чи роботу онлайн.
- Місця для зустрічей та координації волонтерських організацій – створення просторів для координації дій волонтерів, проведення тренінгів і розподілу гуманітарної допомоги.
- Зберігання та архівування важливої документації – тимчасове зберігання цінних документів, архівів та культурних артефактів для захисту від пошкоджень або втрати.
- Організація культурних і освітніх заходів для підтримки морального духу – проведення літературних читань, майстер-класів, занять для дітей і дорослих для збереження відчуття нормальності та підтримки психоемоційного стану громади.
- Медичні пункти першої допомоги – організація базової медичної допомоги для постраждалих у разі перевантаження лікарень.

Під час криз інформаційне середовище часто характеризується великою кількістю недостовірної інформації, фейків і маніпуляцій. У цьому контексті

бібліотеки виконують важливу функцію з забезпечення наступних аспектів, що представлені на рис. 1.4.

Рис. 1.4 Підтримка інформаційної безпеки та достовірності інформації бібліотек в кризові часи

Варто зауважити, що бібліотеки не обмежуються виключно інформаційною функцією під час кризових ситуацій. Вони також стають важливими соціальними центрами, що представлені на рис. 1.5.

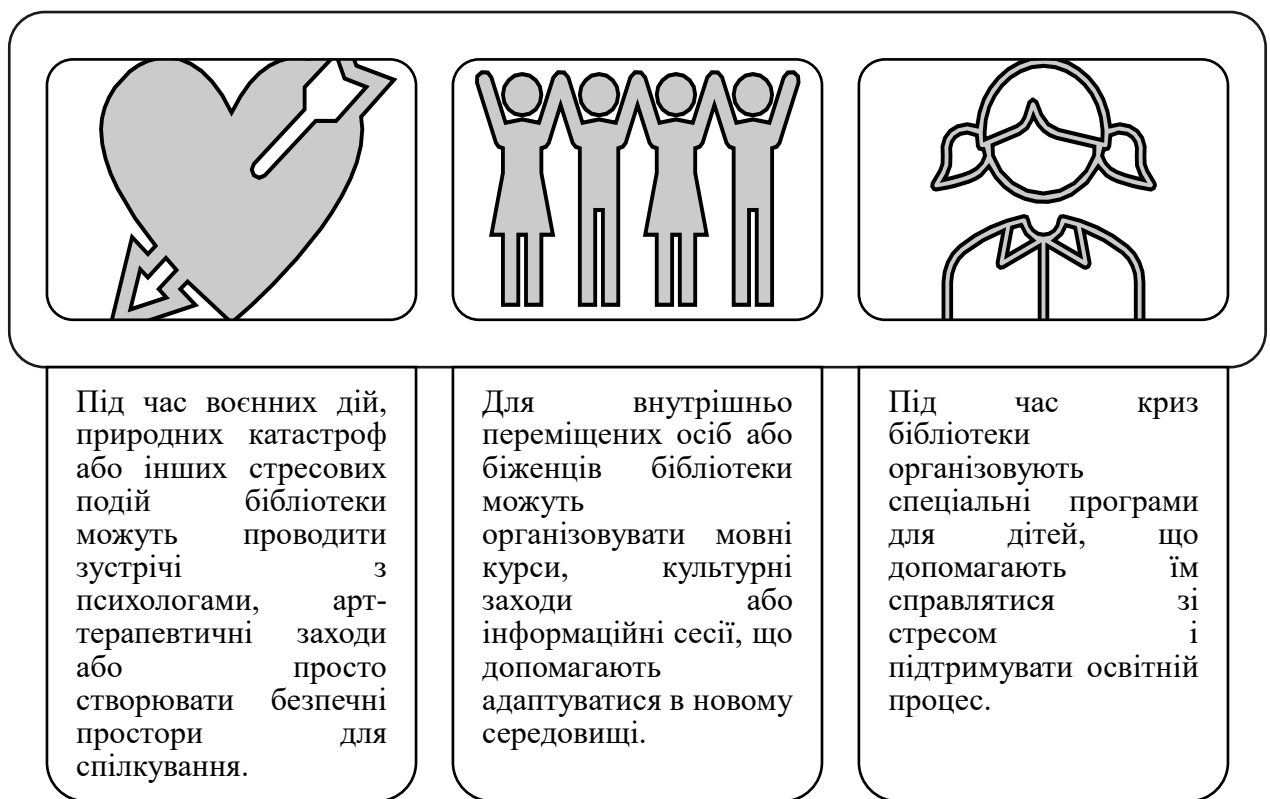

Рис. 1.5 Соціальна та психологічна підтримка громади бібліотек в кризові часи

Під час криз бібліотеки часто стають частиною ширших мереж співпраці, включаючи:

- Партнерство з державними та міжнародними організаціями – тут варто зауважити, що бібліотеки можуть співпрацювати з урядовими

установами, гуманітарними організаціями або ООН для координації допомоги населенню.

- Взаємодія з місцевими громадами та волонтерами, оскільки місцеві бібліотеки часто виступають осередками волонтерської діяльності, координуючи допомогу постраждалим або організовуючи благодійні акції.

Функціонування бібліотек у кризових умовах вимагає не лише адаптації інфраструктури та сервісів, але й подолання численних викликів, що впливають на їхню здатність забезпечувати стабільний доступ до інформаційних ресурсів і послуг.

Так, на рис. 1.6 переглянемо основні з них.

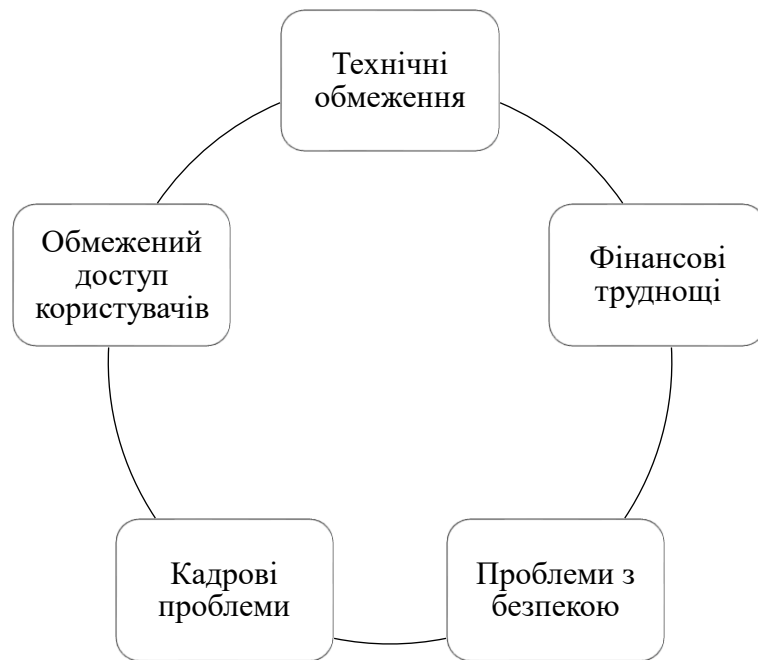

Рис. 1.6 Виклики та обмеження функціонування бібліотек у кризових ситуаціях

- Технічні обмеження - перебої з електропостачанням, інтернетом або пошкодження інфраструктури можуть суттєво обмежувати доступ до ресурсів.

- Фінансові труднощі - зменшення фінансування під час економічних криз може призводити до скорочення персоналу або обмеження бібліотечних програм.
- Проблеми з безпекою – у зонах конфліктів бібліотеки можуть піддаватися ризику пошкоджень або закриття через загрози безпеці персоналу та користувачів.
- Кадрові проблеми - відтік кваліфікованого персоналу через небезпеку або економічні труднощі може призводити до нестачі фахівців для забезпечення належного рівня обслуговування користувачів.
- Обмежений доступ користувачів - через обмеження пересування, комендантські години або евакуацію населення відвідуваність бібліотек може суттєво знижуватися, що ускладнює виконання їхніх функцій у громаді.

Попри численні виклики, кризи часто виступають каталізаторами позитивних змін у діяльності бібліотек. Зокрема, необхідність адаптації до нових умов сприяє впровадженню інновацій: бібліотеки активно використовують новітні технології, розвивають цифрові сервіси та удосконалюють дистанційні форми обслуговування, що значно модернізує бібліотечну справу.

Одночасно з цим посилюється роль бібліотек у громадах — у кризових ситуаціях вони стають важливими центрами підтримки, інформаційної допомоги та соціальної взаємодії, що сприяє зміцненню їхнього авторитету в суспільстві.

Крім того, впровадження нових форматів роботи дозволяє розширити аудиторію бібліотек, залучаючи нові групи користувачів, які раніше не зверталися до їхніх послуг, що в довгостроковій перспективі сприяє підвищенню їхньої суспільної значущості.

Отже, підсумовуючи вищевикладений матеріал, можемо стверджувати, що функціонування бібліотек у кризових ситуаціях виходить за межі традиційних завдань і підкреслює їхню багатогранну роль у суспільстві. Вони

стають не лише джерелами інформації, але й центрами підтримки, співпраці та інновацій. Гнучкість, адаптивність і здатність відповідати на нові виклики дозволяють бібліотекам залишатися важливими інституціями навіть у найскладніші часи.

1.3 Нормативно-правова база забезпечення діяльності бібліотек в умовах воєнного стану

Умови воєнного стану створюють специфічні виклики для функціонування всіх соціальних інституцій, включаючи бібліотеки. Їхня діяльність у цей період регулюється особливими нормативно-правовими актами, що визначають правила доступу до інформації, захисту культурної спадщини, безпеки персоналу та користувачів, а також збереження бібліотечних фондів.

Важливу роль у цьому контексті відіграє як національне законодавство, так і міжнародні акти, що стосуються захисту культурних прав та свобод в умовах конфлікту.

Так, в першу чергу виокремимо основні національні нормативно-правові акти і розпочнемо з Конституції України, яка залишається основним законом навіть в умовах воєнного стану. Зокрема, стаття 34 гарантує право на свободу думки і слова, а також на вільний доступ до інформації [10].

Разом з тим, слід наголосити на той факт, що під час воєнного стану можуть бути введені певні обмеження для захисту національної безпеки, що впливає на діяльність бібліотек у сфері доступу до інформації.

В цьому контексті особливу увагу слід звернути на Закон України «Про правовий режим воєнного стану» (№ 389-VIII від 12.05.2015). Цей закон визначає правові основи запровадження та функціонування воєнного стану в Україні [11].

Для бібліотек достатньо важливими є такі положення, що представлені на рис. 1.7.

Рис. 1.7 Обмеження для бібліотек згідно Закону України «Про правовий режим воєнного стану»

Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (№ 32/95-ВР від 27.01.1995) сьогодні регламентує загальні принципи функціонування бібліотек [12]. Одночасно з цим, під час воєнного стану залишаються чинними такі положення:

- Забезпечення доступу до інформації для всіх категорій населення, з урахуванням обмежень, що можуть бути введені через воєнний стан.
- Захист бібліотечних фондів як елементів національної культурної спадщини.

Закон України «Про захист культурної спадщини» (№ 1805-III від 08.06.2000) визначає правові, організаційні та економічні засади охорони, використання і відновлення об'єктів культурної спадщини, до яких належать і бібліотечні фонди [13].

Документ регламентує збереження культурних цінностей як національного надбання та важливого ресурсу для майбутніх поколінь. В умовах воєнного стану положення закону набувають особливої актуальності,

оскільки бібліотеки стають не лише центрами доступу до знань, але й осередками збереження історичної пам'яті та культурної ідентичності.

Особливо важливими є такі положення закону:

- Захист культурних об'єктів від руйнування чи викрадення, оскільки закон передбачає впровадження заходів для фізичної охорони бібліотек та їхніх фондів, зокрема зміцнення приміщень, посилення контролю за доступом до рідкісних і цінних видань, а також забезпечення охорони культурних об'єктів у співпраці з правоохоронними органами.
- Організація евакуації бібліотечних фондів у разі загрози їх знищення. Тут слід зауважити, що закон регламентує процедури збереження та транспортування бібліотечних фондів у безпечні місця, включаючи створення детальних планів евакуації, забезпечення відповідних умов для перевезення і тимчасового зберігання, а також використання цифрових технологій для оцифрування та архівування унікальних матеріалів.
- Відновлення пошкоджених або втрачених фондів, оскільки у випадках пошкодження чи втрати культурних цінностей передбачені заходи для їх реставрації або відновлення, а також механізми документування втрат для подальшої ідентифікації та повернення викрадених матеріалів.

Завдяки цим положенням бібліотеки можуть ефективно реагувати на виклики, пов'язані із загрозами для культурної спадщини, забезпечуючи її збереження для майбутніх поколінь.

Урядові постанови та розпорядження відіграють ключову роль у регулюванні діяльності бібліотек у кризових та надзвичайних ситуаціях. Вони можуть містити як рекомендаційні положення, так і обов'язкові до виконання норми, що спрямовані на забезпечення безперервного функціонування бібліотек, збереження їхніх фондів та підтримку користувачів у складних умовах.

Особливо важливими є такі аспекти урядових постанов, які відобразимо на рис. 1.8.

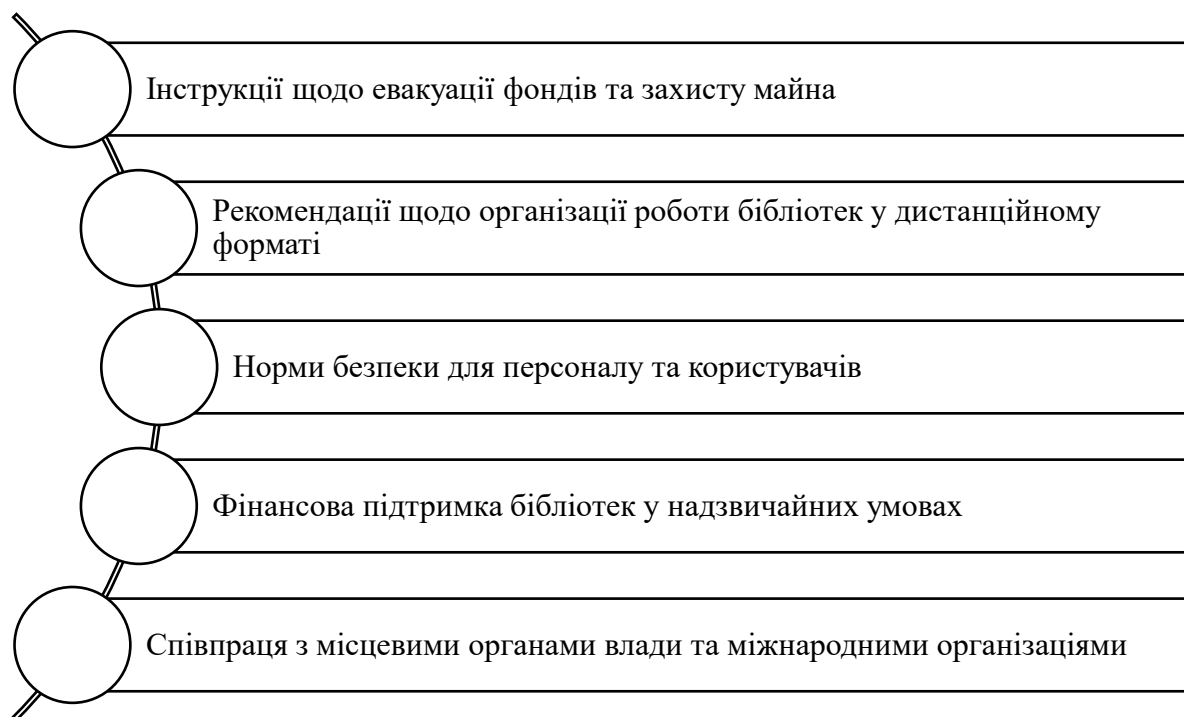

Рис. 1.8 Постанови Кабінету Міністрів України та накази Міністерства культури в контексті роботи бібліотек під час кризових умов

Перейдемо до міжнародно-правових актів і в першу чергу звернемо увагу на Гаазьку конвенцію 1954 року про захист культурних цінностей під час збройних конфліктів [14]. Цей документ регламентує правила захисту культурної спадщини в умовах війни, включаючи бібліотечні фонди. Відповідно до Конвенції, держави зобов'язані:

- Вживати заходів для захисту бібліотек та архівів від руйнування, мародерства чи незаконного вивезення.
- Маркувати об'єкти культурної спадщини спеціальними знаками, що вказують на їхній захищений статус.

Одночасно з цим, конвенція ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини (2003) підкреслює важливість збереження нематеріальної культурної спадщини, до якої можуть належати унікальні бібліотечні колекції, рукописи, рідкісні видання [15]. У контексті воєнного стану це включає забезпечення безпеки бібліотечних колекцій, що мають

історичне значення, а також підтримку доступу до культурної спадщини через цифрові технології.

Враховуючи вищевикладений матеріал сформуємо особливості забезпечення безпеки бібліотек під час воєнного стану і представимо їх в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Розділ	Заходи
Захист персоналу та користувачів	Розробка планів евакуації у разі загрози нападу або бомбардування.
	Організація укриттів у бібліотечних приміщеннях або використання бібліотек як пунктів тимчасового перебування населення.
Евакуація та збереження бібліотечних фондів	Оцифрування рідкісних видань та їхнє збереження в цифрових архівах.
	Фізична евакуація фондів до безпечних регіонів або спеціально обладнаних сховищ.
Забезпечення інформаційної безпеки	Блокування або обмеження доступу до пропагандистських ресурсів.
	Надання достовірної інформації щодо поточної ситуації через перевірені джерела.

Під час воєнного стану бібліотеки можуть розраховувати на підтримку з боку державних і міжнародних організацій, що сприяють збереженню культурної спадщини та забезпеченню інформаційної безпеки.

Така підтримка є важливим інструментом для забезпечення безперервної діяльності бібліотек, збереження їхніх ресурсів і сприяння доступу до інформації для населення.

В цьому підході здійснюється фінансування для оцифрування фондів або відновлення зруйнованих бібліотек, і з'являються державні програми та гранти

міжнародних організацій, таких як ЮНЕСКО, IFLA (Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій) або від Європейського Союзу.

Одночасно з цим надається гуманітарна допомога, яку в співпраці з міжнародними гуманітарними організаціями бібліотеки можуть отримувати на:

- Комп'ютерну техніку, сканери, сервери та інше обладнання для підтримки електронних послуг та дистанційного обслуговування користувачів.
- Відновлення бібліотечних фондів через постачання нових книг і ресурсів, включаючи літературу іноземними мовами, освітні матеріали, періодику та інші інформаційні продукти.
- Розробку програм професійної підготовки для бібліотекарів щодо роботи в умовах кризових ситуацій, управління ризиками та захисту культурних ресурсів.

Крім того, бібліотеки можуть брати участь у міжнародних ініціативах зі створення глобальних мереж для обміну цифровими архівами та співпраці з іншими бібліотечними установами, що дозволяє забезпечити доступ до необхідних ресурсів навіть у разі локальних обмежень або втрат.

Отже, підсумовуючи вищевикладений матеріал, можемо стверджувати, що нормативно-правова база забезпечення діяльності бібліотек в умовах воєнного стану спрямована на збереження культурної спадщини, захист інформаційних прав громадян і підтримку стабільного функціонування бібліотек як важливих соціальних інститутів.

Адаптація бібліотечної діяльності до вимог законодавства в умовах воєнного стану дозволяє не лише забезпечити безпеку ресурсів та користувачів, а й підтримати стійкість громад у періоди криз.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Інформаційна діяльність бібліотек є ключовим елементом розвитку сучасного суспільства, забезпечуючи доступ до знань, підтримку освітніх і наукових процесів, а також сприяючи збереженню культурної спадщини. У сучасних умовах цифровізації бібліотеки перетворюються з традиційних сховищ друкованих видань на інтегровані інформаційні центри, що активно беруть участь у формуванні інформаційної культури та грамотності населення.

В умовах кризових ситуацій, роль бібліотек набуває особливого значення. Вони не лише адаптують свою діяльність до нових реалій, переходячи на дистанційне обслуговування та використання цифрових технологій, а й стають важливими соціальними центрами. Бібліотеки забезпечують доступ до перевіреної інформації, сприяють боротьбі з дезінформацією, надають психологічну підтримку громадам, організовують освітні заходи та виступають платформами для волонтерської діяльності. Завдяки гнучкості та здатності швидко реагувати на зміни бібліотеки демонструють свою стійкість і важливість для суспільства в умовах нестабільності.

Нормативно-правова база діяльності бібліотек в умовах воєнного стану забезпечує необхідні правові механізми для збереження бібліотечних фондів, захисту культурної спадщини та гарантування доступу до інформації. Національні закони, такі як Конституція України, Закон України «Про правовий режим воєнного стану», «Про бібліотеки і бібліотечну справу» та «Про захист культурної спадщини», визначають основні принципи функціонування бібліотек у кризових умовах. Водночас міжнародні документи, зокрема Гаазька конвенція про захист культурних цінностей та Конвенція ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини, встановлюють стандарти захисту бібліотечних ресурсів на глобальному рівні.

Бібліотеки, як соціальні інститути, мають важливу місію у забезпеченні інформаційної безпеки, підтримці доступу до знань та збереженні культурної

спадщини, особливо в умовах воєнного стану. Їхня здатність до інновацій, адаптації та підтримки громад під час криз робить їх незамінними елементами сучасного суспільства.

Збереження та розвиток бібліотек сприяє не лише захисту культурних цінностей, а й формуванню стійких громад, здатних ефективно реагувати на виклики сучасності.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РІВНЕНСЬКОЇ ЦБС

2.1 Основні напрямки роботи бібліотеки та відповідність її діяльності потребам громади в умовах воєнного стану

Бібліотека як соціокультурна установа відіграє важливу роль у житті громади, забезпечуючи вільний доступ до інформації, знань, культурних надбань та можливостей для особистісного розвитку. Сучасна бібліотека - це не лише місце для читання книг, а й відкритий простір для освіти, творчості, соціальної взаємодії та інтеграції різних верств населення. Її діяльність охоплює як традиційні, так і інноваційні форми роботи, спрямовані на задоволення потреб місцевої спільноти.

Завдяки поєднанню інформаційної, освітньої та культурної функцій, бібліотека виконує роль посередника між знанням і користувачем, стає партнером у навчанні впродовж життя, підтримує соціальну згуртованість та розвиток громадянського суспільства. Адаптуючись до змін у суспільстві, технологіях та потребах громади, бібліотеки змінюють підходи до організації своєї роботи, відкривають нові напрями діяльності та активно взаємодіють з іншими установами.

У цьому контексті важливим є аналіз інформаційної діяльності Рівненської централізованої бібліотечної системи, визначення основних напрямків її роботи та оцінка того, наскільки ефективно вона відповідає на актуальні виклики сьогодення, зокрема - в умовах воєнного стану.

Для більш глибокого розуміння специфіки роботи бібліотеки доцільно ознайомитися з основною інформацією про її юридичний статус та організаційні характеристики, що представлена у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Юридична особа ЦБС М.РІВНЕ

Показник	Інформація
Повне найменування	РІВНЕНСЬКА ЦЕНТРАЛІЗОВАНА БІБЛІОТЕЧНА СИСТЕМА (ЦБС М.РІВНЕ)
Скорочена назва	ЦБС М.РІВНЕ
Код ЄДРПОУ	5531624
Дата реєстрації	12.02.1993 (32 роки 1 місяць)
Статус юридичної особи	Зареєстровано (станом на 23.03.2025)
Організаційно-правова форма	Комунальна організація (установа, заклад)
Розмір статутного капіталу	0,00 грн
Уповноважена особа	Гупалюк Вікторія Олександрівна (керівник, наказ від 02.12.2021 №52/к, з 06.12.2021 по 05.12.2026)
Основний вид діяльності (КВЕД)	91.01 Функціонування бібліотек і архівів
Місцезнаходження	Україна, Рівненська обл., м. Рівне, вул. Київська,
Контактні телефони	760725284342
Засновник	Рівненська міська рада
Код ЄДРПОУ засновника	34847334
Адреса засновника	Україна, Рівненська обл., м. Рівне, вул. Соборна, буд. **А
Ознака прибутковості	Неприбуткова організація, рішення ДФС № 1617164601093 від 16.11.2016
Реєстр платників ПДВ	Не включено

Облік у податкових органах	На обліку з 12.10.1994 (Держстат), 12.03.2002 (ДПС - податки), 26.03.2002 (ДПС - ЄСВ)
Номери обліку в податкових	28-100/1605 (податки), 1717009-6918 (ЄСВ)

Як видно з таблиці 2.1, Рівненська централізована бібліотечна система є юридично оформленою неприбутковою організацією, заснованою Рівненською міською радою. Установа функціонує з 1993 року як комунальна організація (установа, заклад), що свідчить про її стабільне функціонування у сфері культури протягом понад трьох десятиліть. Основним видом діяльності є функціонування бібліотек і архівів (КВЕД 91.01), що повністю відповідає профілю установи.

Керівництво організацією здійснює Гупалюк Вікторія Олександрівна, яка офіційно призначена на посаду згідно з наказом Управління культури і туризму. Це забезпечує організаційно-правову відповідальність та належне управління системою.

Установа має неприбутковий статус, що визначено відповідним рішенням контролюючого органу, та не є платником ПДВ. Це дозволяє бібліотеці ефективно функціонувати в соціальному секторі, надаючи безкоштовні послуги населенню, особливо в умовах обмежених ресурсів під час воєнного стану.

Рівненська централізована бібліотечна система об'єднує мережу публічних бібліотек міста, серед яких:

- Центральна міська бібліотека
- Центральна дитяча бібліотека
- Бібліотека-філія №3
- Бібліотека-філія №9
- Бібліотека-філія №10

- Бібліотека-філія смт Квасилів

Ці підрозділи розташовані в різних мікрорайонах міста, що забезпечує територіальну доступність бібліотечних послуг для мешканців громади, зокрема - у густонаселених районах та на околицях. Усі бібліотеки системи продовжують свою роботу навіть в умовах воєнного стану, адаптуючи діяльність до потреб часу та запитів користувачів.

ЦБС реалізує комплекс завдань, зокрема спрямованих на посилення ролі бібліотек як активних учасників громадського життя, які пропонується детально розглянути на рис. 2.1

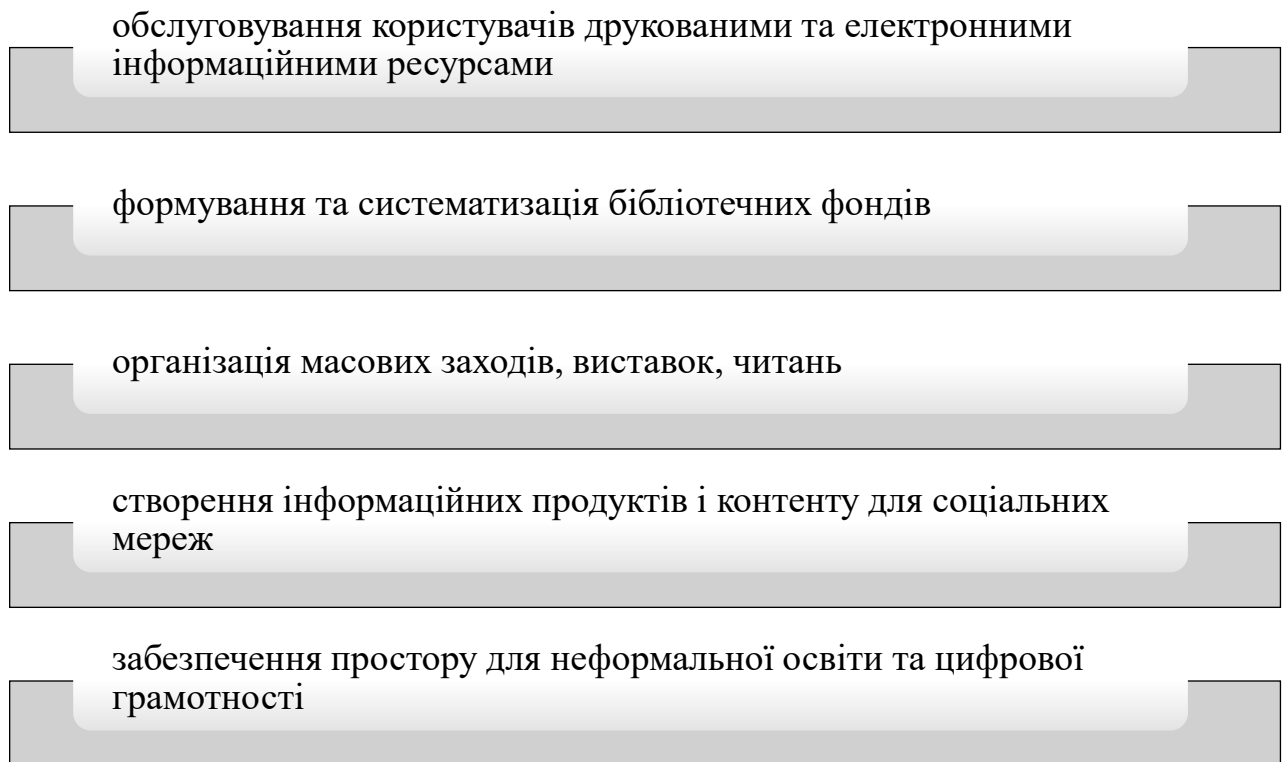

Рис. 2.1 Основні завдання Рівненської ЦБС

Розглянемо представлені на рисунку 2.1 основні завдання, які реалізує Рівненська централізована бібліотечна система у своїй повсякденній діяльності.

- *Обслуговування користувачів друкованими та електронними інформаційними ресурсами* – забезпечення доступу до книжкових

фондів, періодики, електронних баз даних та онлайн-ресурсів відповідно до інформаційних запитів читачів.

- *Формування та систематизація бібліотечних фондів* – постійне оновлення, каталогізація, редагування та структурування фондів з урахуванням актуальних тем і потреб користувачів.
- *Організація масових заходів, виставок, читань* – проведення культурно-просвітницьких подій, які сприяють популяризації книги, читання та залученню громадськості до бібліотечного середовища.
- *Створення інформаційних продуктів і контенту для соціальних мереж* – виготовлення буктрейлерів, відео, публікацій, інформаційних рубрик для просування бібліотечних послуг у цифровому просторі.
- *Забезпечення простору для неформальної освіти та цифрової грамотності* – організація навчальних тренінгів і консультацій, що сприяють набуттю нових знань і навичок у сфері сучасних інформаційних технологій.

Зазначені напрями роботи демонструють функціональну різноманітність бібліотеки та її здатність відповідати на актуальні інформаційні й освітні запити місцевої громади.

Разом з цим, з огляду на сучасні виклики, зокрема пов'язані з умовами воєнного стану, важливо проаналізувати, як Рівненська централізована бібліотечна система адаптувала свою діяльність, продовжуючи виконувати ключові завдання та підтримувати інформаційні потреби громади в непростий період.

Змістовне наповнення роботи бібліотеки в умовах воєнного часу проявляється через конкретні ініціативи та практики, які охоплюють широкий спектр послуг для різних категорій користувачів. Нижче розглянемо основні з них, що стали пріоритетними у звітному періоді.

Так, в першу чергу розглянемо *інформаційно-довідкове обслуговування* користувачів, яке на сьогоднішній день, в умовах війни здійснюється як у традиційному форматі (усні та письмові консультації), так і через електронні

канали зв'язку (електронна пошта, Viber, Facebook Messenger, платформи дистанційної взаємодії).

До прикладу, у 2024 році працівниками відділу було надано понад 500 консультацій, що включали перелік послуг, який представлено на рис. 2.2.

Рис. 2.2 Основні послуги Рівненської ЦБС протягом 2024 року

Варто зауважити, що бібліотека активно використовувала електронні бази даних, що значно пришвидшувало пошук інформації та дозволяло формувати розгорнуті відповіді на запити користувачів.

Також, в Рівненській ЦБС суттєво розширилась географія користувачів - завдяки онлайн-форматам, довідкові послуги стали доступними не лише жителям Рівного, а й внутрішньо переміщеним особам, які знаходяться в інших регіонах.

Одночасно з цим активно впроваджується сервіс «Віртуальна довідка», який дозволяє користувачам надсилати свої запити в будь-який зручний час, а фахівці бібліотеки - надавати змістовні відповіді з використанням як друкованих, так і цифрових ресурсів.

Значна частина роботи припадає на пошукові запити щодо державних послуг, правових актів, цифрових інструментів для навчання, що є особливо актуальним у період воєнного стану.

Наступним виокремимо *цифрову освіту*, яка стала одним із ключових напрямів роботи Рівненської ЦБС та продовжує ним залишатись в умовах воєнного стану. У межах діяльності Хабів цифрової освіти, що функціонують у бібліотеках-філіях №3, 9, 10, а також у Центральній міській бібліотеці та Центральній дитячій бібліотеці, було проведено понад 280 навчальних тренінгів, охоплено понад 330 користувачів. Заняття відбувались у формі групових та індивідуальних консультацій, відповідно до рівня підготовки та потреб кожного відвідувача.

Тематика навчань охоплює широке коло практичних знань, які розглянемо на рис. 2.3, а докладну статистику тренінгів і кількості учасників подано у Додатку 1.

Рис. 2.3 Тематика навчань Рівненської ЦБС

Особливо популярними є теми: «Сучасні ПК», «Інтернет-безпека», «Соціальні мережі», «Google-сервіси», «Комунікаційні додатки» (Viber, WhatsApp), «Helsi.me - запис до лікаря онлайн».

Працівники бібліотеки створюють скріншот-путівники, презентації та електронні інструкції, які передаються користувачам у зручному форматі після тренінгів.

Таким чином бібліотека не просто надає доступ до цифрових ресурсів, а формує базові та поглиблені цифрові навички, що вкрай необхідно в умовах воєнного стану, коли багато життєвих питань потребують вирішення онлайн.

Підтримка громадян під час воєнного стану стала одним із пріоритетів діяльності Рівненської ЦБС. У складних умовах, коли для багатьох мешканців громади - особливо внутрішньо переміщених осіб, літніх людей та маломобільних громадян - зросла потреба у швидкому доступі до державних сервісів та правової інформації, бібліотека виступила як платформа первинної консультативної допомоги.

Працівники бібліотеки надавали допомогу у пошуку та використанні офіційних електронних ресурсів, таких як Портал державних послуг «Дія», сайти Верховної Ради України, Пенсійного фонду, Центру зайнятості, Кабінету Міністрів, місцевих органів влади. Серед найпоширеніших звернень були: реєстрація на державні виплати для ВПО, подання електронних звернень, запис до електронної черги на виготовлення паспорта, реєстрація на ЗНО, оформлення е-підпису, подання петицій тощо.

Окремий напрям - консультації з правових питань, пов'язаних із тимчасовою реєстрацією, допомогою на дітей, медичним обслуговуванням, відновленням втрачених документів. У межах співпраці з державними структурами і громадськими організаціями бібліотека і продовжує поширювати інформацію про актуальні зміни в законодавстві, наявні програми підтримки та ресурси правової допомоги.

Крім того, бібліотека надає рекомендації щодо безпеки в Інтернеті, зокрема - як убезпечити свої персональні дані при використанні цифрових послуг, як відрізнити фейкові сайти та оголошення, як реагувати на шахрайські повідомлення. Такі консультації проводилися як на місці, так і в онлайн-

форматі через популярні комунікаційні платформи (Viber, Messenger, електронна пошта).

Завдяки цій діяльності бібліотека зміцнила свою роль як гуманітарного орієнтиру в громаді, що підтримує не лише інформаційно, а й практично - у вирішенні повсякденних викликів, які виникають у період війни.

Популяризація книги і читання залишалася одним із сталих напрямів роботи бібліотеки, який, навіть у складних умовах воєнного часу, адаптувався до нових форматів взаємодії з користувачами. Так, Рівненська ЦБС зосередила увагу на розвитку інтерактивних та візуально привабливих форм подачі книжкового контенту, орієнтованих як на дітей і молодь, так і на дорослих читачів.

Значну частину такої роботи склали віртуальні книжкові виставки, що дозволяли ознайомитися з літературними новинками або тематичними добірками у зручному дистанційному форматі. Також регулярно створювалися огляди актуальної літератури, які супроводжувалися мультимедійними матеріалами - короткими текстовими анотаціями, цитатами, візуалізаціями обкладинок, QR-кодами для переходу до електронних версій або онлайн-каталогу.

Серед ефективних інструментів була участь у всеукраїнських флешмобах, читацьких челенджах, конкурсах буктрейлерів, що об'єднували навколо читання активну молодь і користувачів соцмереж. Публікації у Facebook із рубрик на кшталт «Книга тижня», «Читайте з нами!», «#читаєморазом» забезпечували постійний контакт із читацькою аудиторією та створювали спільноту навколо бібліотеки навіть поза її фізичними межами.

Окремої уваги заслуговують літературно-тематичні заходи, які проводилися упродовж останнього року в Рівненській ЦБС та були присвячені:

- ювілеям українських і світових письменників (наприклад, 115-річчю від дня народження Степана Бандери, 100-річчю Павла Загребельного, 100-річчю Михайла Біласа);

- визначним історичним подіям (День Соборності України, День Гідності і Свободи, Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту);
- культурно-мистецьким датам (Міжнародний день театру, День українського кіно, Всесвітній день книги, Тиждень дитячого читання);
- акціям із медіаграмотності та інформаційної культури (Тиждень медіаграмотності, онлайн-вікторини «Правда чи фейк?», уроки з безпечного Інтернету).

До прикладу, можемо ознайомитися з фото-звітом «Міжнародний день театру», що який був проведений в Рівненській ЦБС та представлений на рис. 2.4.

Рис. 2.4 «Міжнародний день театру в Рівненській ЦБС»

Такі заходи сприяли не лише популяризації книги, а й збереженню емоційного зв'язку громади в умовах соціального напруження та тривожності.

Очевидно, що бібліотека зберегла культурно-просвітницьку функцію і перенесла акценти на гнучкі, динамічні форми заохочення до читання, які не потребують обов'язкової фізичної присутності, але при цьому зберігають живий інтерес до книжки як до джерела знань, натхнення і підтримки.

Інформаційна робота в соціальних мережах є одним із найдинамічніших напрямів діяльності Рівненської ЦБС. Так, на сьогодні активно використовуються онлайн-канали комунікації, в тому числі офіційна сторінка бібліотеки у Facebook, як інструмент швидкого інформування громади, популяризації бібліотечних послуг та залучення нових користувачів, інтерфейс якої представлений на рис. 2.5.

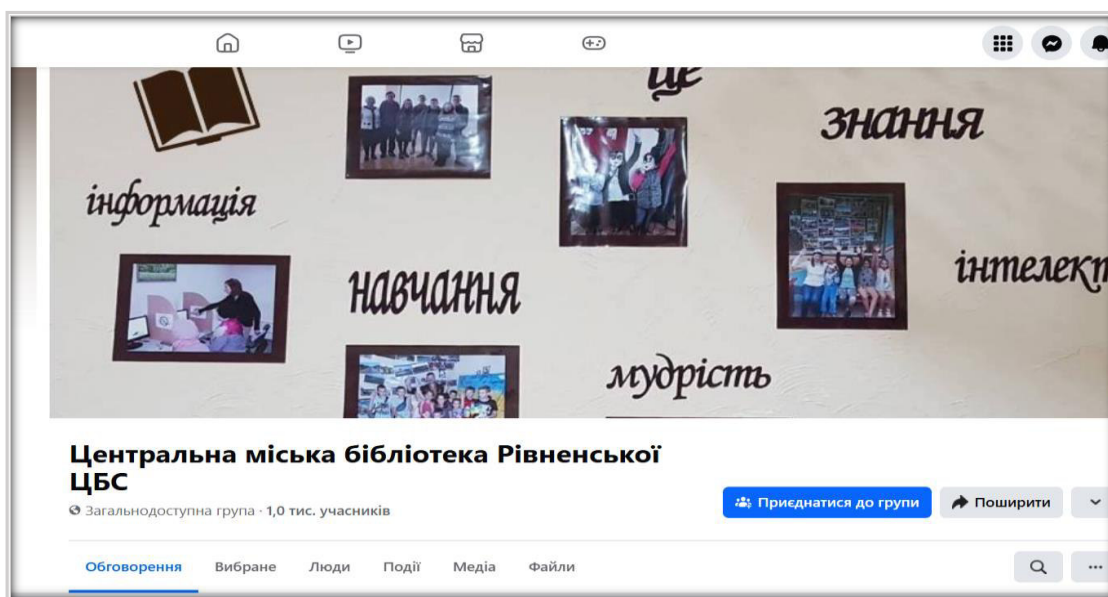

Рис. 2.5 Інтерфейс сторінки бібліотеки у Facebook

Контент, що регулярно публікується включає:

- тематичні добірки (наприклад, до міжнародних дат, ювілеїв, книжкових новинок);
- відеоматеріали: огляди, заклики до участі в онлайн-заходах, короткі освітні ролики;
- новини та анонси заходів бібліотек-філій;
- рекомендації з цифрової грамотності, посилання на корисні ресурси та державні сервіси;
- інформаційні дайджести, пов'язані з актуальними подіями в країні, законодавчими змінами, сервісами для ВПО;

- публікації в межах тематичних рубрик («#діяосвіта», «#медіаграмотність», «#цифрованавичка», «#читаєморазом» та ін.).

Завдяки цьому бібліотека не лише інформує, а й активно формує цифрову присутність у житті громади, забезпечуючи постійну комунікацію з користувачами в умовах, коли фізичні візити могли бути обмежені.

Особливістю роботи Рівненської ЦБС є активне використання цифрових інструментів у щоденній практиці, що дозволяє формувати якісний, актуальний та візуально привабливий інформаційний простір. Працівники бібліотеки опанували низку сучасних онлайн-сервісів, зокрема:

- Canva;
- Genially;
- WordArt;
- Adobe Firefly;
- TinyWow;
- AhaSlides;
- Quizlet;
- Playbuzz.

Ці сервіси використовуються для створення:

- інтерактивних презентацій на основі готових шаблонів і власних ідей;
- інфографіки та візуалізацій, що пояснюють складні поняття у доступній формі;
- електронних кросвордів, пазлів, вікторин, що підвищують залученість користувачів;
- анотацій до книжок, буктрейлерів, літературних календарів і оглядів;
- скріншот-путівників та покрокових інструкцій з використання цифрових сервісів;
- відеозаписів освітніх мінілекцій, оформлених у зручному форматі для соцмереж.

Завдяки використанню цих інструментів бібліотека з легкістю адаптується до різноманітних форматів спілкування з користувачами, у тому числі дистанційних, що є актуально в умовах воєнного стану.

Цифрові рішення для Рівненської ЦБС сьогодні стали не лише допоміжними засобами, а й повноцінною частиною бібліотечної стратегії комунікації, що забезпечує інтерактивність, доступність та оперативність реагування на запити громади.

Варто зауважити, що працівники активно діляться креативними напрацюваннями з колегами, впроваджують методичні розробки у практику, а також проходять додаткове навчання для вдосконалення цифрових компетентностей.

Крім того, значна увага приділяється професійному розвитку працівників бібліотеки. Співробітники інформаційно-бібліографічного відділу брали участь у різних формах навчання, зокрема в вебінарах, семінарах, онлайн-курсах, воркшопах та тренінгах, як внутрішніх, так і на всеукраїнських освітніх платформах. Звітом зафіксовано проходження сертифікованих програм на платформах Prometheus, Дія.Освіта, EdEra, ВУМ online, а також участь у навчальних заходах, що проходили за межами бібліотечної системи.

Серед тем, які опрацьовуються є:

- основи цифрової безпеки на персональному рівні;
- меіаграмотність та критичне мислення;
- візуалізація даних та створення мультимедійного контенту;
- інтернет-права людини, фактчекінг, платформи для створення інтерактивних матеріалів;
- платформи для професійного самонавчання (зокрема EdEra, IBM SkillsBuild).

Здобуті навички активно застосовувалися в практичній діяльності: при підготовці інформаційних ресурсів, організації тренінгів, створенні інформаційного контенту, а також - у процесі консультування користувачів щодо цифрових сервісів.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що діяльність Рівненської ЦБС у сьогодні спрямована на підтримку громади в умовах воєнного стану, адаптацію до цифрової трансформації, посилення соціальної функції бібліотек і розвиток їх як відкритого інформаційного простору, що відповідає сучасним запитам суспільства.

2.2 Цільова аудиторія та інформаційні послуги для громадян у період воєнного стану

В умовах воєнного стану Рівненська ЦБС продовжує ефективно виконувати свою соціокультурну місію, орієнтуючись на підтримку широкого кола громадян, які потребують достовірної інформації, цифрових навичок, правової допомоги та емоційної підтримки.

Діяльність бібліотек зосереджується на роботі з конкретними цільовими групами, для кожної з яких пропонуються адаптовані форми обслуговування та інформаційної підтримки.

З метою кращого розуміння потреб користувачів та подальшого вдосконалення обслуговування, бібліотека здійснює аналіз соціально-демографічного складу своїх відвідувачів. Одним із важливих показників є вікова структура користувачів, яка відображає, які саме вікові групи найактивніше залучені до бібліотечного простору, що представлено на рис. 2.6 та на рис. 2.7.

Рис. 2.6 Вікова структура користувачів Рівненської ЦБС у 2024 році

Найбільшу частку користувачів Рівненської ЦБС у 2024 році становлять особи віком від 18 до 35 років (705 осіб), тоді як найменш представленою групою є відвідувачі віком понад 60 років (221 особа), що свідчить про переважну активність молоді та молодших дорослих у бібліотечному середовищі.

Рис. 2.7 Гендерна структура користувачів Рівненської ЦБС у 2024 році

Аналіз гендерної структури користувачів у 2024 році показує помітну перевагу жінок (1620 осіб) над чоловіками (995 осіб), що загалом узгоджується з традиційною гендерною активністю у сфері бібліотечного користування.

Перейдемо до аналізу цільової аудиторії, основні групи якої представимо в виокремленому переліку нижче:

- внутрішньо переміщені особи (ВПО);
- особи літнього віку;
- молодь, студенти, школярі;
- педагогічні працівники;
- особи з базовим рівнем цифрової грамотності;
- фахівці соціальної, освітньої та культурної сфер;
- активні члени громади, які прагнуть отримати актуальну інформацію.

Якщо виокремлювати центральну міську бібліотеку Рівненської ЦБС, то вона сьогодні орієнтує значну частину своєї діяльності на підтримку *внутрішньо переміщених осіб*, які потребують оперативного доступу до державних послуг та адаптації в новому середовищі.

З цією метою надаються наступні послуги:

1. консультації щодо реєстрації на порталі «Дія»;
2. допомога в поданні заяв на державну допомогу;
3. підтримка при заповненні онлайн-форм на отримання соціальних послуг;
4. інформування про ресурси житлового, медичного та юридичного характеру;
5. орієнтація у цифровому просторі (реєстрація в Helsi.me, пошук навчальних курсів тощо).

Прикладом такої діяльності є співпраця Центральної міської бібліотеки Рівненської ЦБС з організацією Medair, у межах якої було облаштовано зони для психологічної підтримки та арт-терапії ВПО.

Для осіб похилого віку бібліотека створює комфортне середовище для навчання та спілкування. Працівники бібліотеки навчають користуватися цифровими сервісами простою і доступною мовою, проводячи:

- індивідуальні заняття у межах Хабів цифрової освіти;
- консультації щодо користування смартфонами;
- інструктаж із оплати комунальних послуг онлайн
- допомогу в користуванні месенджерами (Viber, WhatsApp);
- заняття з цифрової безпеки та розпізнавання фейкових повідомлень.

Якщо виокремлювати таку цільову аудиторію як *молодь, студенти, школярі*, то в цьому контексті Центральна міська бібліотека Рівненської ЦБС приділяє значну увагу залученню молоді до культурно-освітнього простору, реалізуючи низку ініціатив, спрямованих на розвиток читацької культури, критичного мислення та медіаграмотності. У межах роботи з молодіжною аудиторією організовуються читацькі челенджі, флешмоби, онлайн-вікторини та інтерактивні тестування, які включають елементи гейміфікації для підвищення мотивації до пізнання.

Окрему увагу зосереджено на підтримці навчального процесу, зокрема шляхом формування інформаційних добірок і рекомендаційних списків літератури для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання. Важливою складовою діяльності є також проведення лекцій і бесід з актуальних тем, зокрема медіаграмотності, цифрової безпеки та етики поведінки в онлайн-середовищі.

Крім того, бібліотека стимулює творчу активність молоді, залучаючи її до створення буктрейлерів, презентацій та інших креативних форматів на основі прочитаних творів, що сприяє не лише глибшому осмисленню літератури, а й розвитку комунікаційних та цифрових навичок. Такий підхід забезпечує інтеграцію молодіжної аудиторії у сучасний культурно-інформаційний простір та сприяє формуванню активної, свідомої громадянської позиції.

Одночасно з цим, *для вчителів та вихователів* Центральна міська бібліотека Рівненської ЦБС виступає надійним партнером у підвищенні цифрової компетентності, в тому числі і в умовах воєнного стану. Педагогам надається:

- допомога у створенні мультимедійних презентацій;
- навчання роботі з Canva, Genially, Google-сервісами;
- консультації щодо візуалізації матеріалів для дистанційного навчання;
- підбір електронних ресурсів для роботи з дітьми;
- методична підтримка у впровадженні елементів медіаосвіти.

Варто зауважити, що у складних умовах воєнного часу зростає потреба у фаховій підтримці тих, хто працює з людьми на місцях — освітян, соціальних працівників, культурних діячів. Центральна міська бібліотека Рівненської ЦБС надає інформаційний та методичний супровід цієї категорії користувачів у межах своєї діяльності, зокрема:

- Доступ до тематичних інформаційних дайджестів, зокрема:
 - Добірки новин законодавства у сфері освіти, культури та соціального захисту в умовах воєнного стану;
 - Огляди фахової періодики;
 - Інформацію про нові видання, дослідження та методичні матеріали.
- Підбір джерел за фаховими запитамі, таких як:
 - Наукові й аналітичні публікації;
 - Практичні посібники, методичні розробки з урахуванням актуальних викликів;
 - Тематичні матеріали для роботи з різними цільовими групами, зокрема впо.
- Надання навчальних ресурсів для підвищення кваліфікації:
 - Доступ до онлайн-курсів, відкритих платформ і лекцій;

- Рекомендації щодо професійної літератури з тем, актуальних у кризових умовах;
- Інформація про сертифікаційні програми для педагогів, соціальних працівників, бібліотекарів.
- Участь у професійних онлайн-заходах і вебінарах, включаючи:
 - Організацію й анонсування тематичних подій, спрямованих на роботу в умовах війни;
 - Трансляції актуальних вебінарів з подальшим обговоренням;
 - Методичну підтримку при підготовці власних виступів і презентацій.
- Допомогу у візуалізації даних для презентацій чи звітності, що включає:
 - Консультації щодо оформлення та структурування даних;
 - Створення інфографіки, візуальних матеріалів для звітів і виступів;
 - Підбір цифрових інструментів для роботи в обмежених умовах.

Також, до бібліотеки звертаються ініціативні громадяни, які прагнуть орієнтуватися в актуальній інформації. Їм надаються:

- добірки новин про державні сервіси, зміни в законодавстві;
- консультації щодо подання петицій, заяв, звернень;
- допомога у користуванні сервісами електронної демократії;
- рекомендації з участі у громадських ініціативах;
- ресурси для самоосвіти (курси на Prometheus, Дія.Освіта, EdEra)

Враховуючи той факт, що користувачами послуг бібліотеки є різнопланова цільова аудиторія бібліотека підлаштовує свої послуги під потреби кожного. Це відбувається в межах підходу, що представлений на рис. 2.8.

Рис. 2.8 Послуги бібліотеки в контексті клієнтоорієнтованості

У межах індивідуалізованого підходу до різних категорій користувачів бібліотека не лише адаптує тематику заходів, формат подачі інформації та канали комунікації, а й оперативно реагує на найпоширеніші запити, що надходять через віртуальну довідку основні з яких представлені на рис. 2.9.

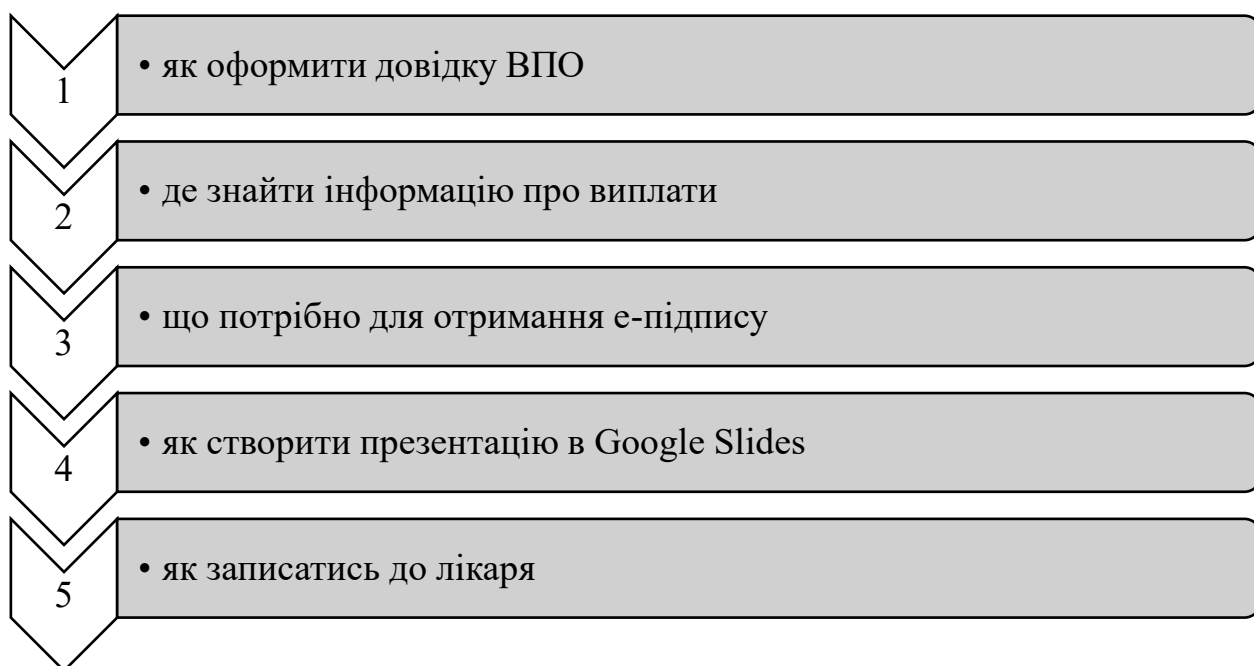

Рис. 2.9 Віртуальна довідка від бібліотеки

Таким чином, діяльність Центральної міської бібліотеки Рівненської ЦБС у період воєнного стану спрямована на формування інклюзивного інформаційного середовища, у якому кожен користувач отримує підтримку відповідно до своїх індивідуальних потреб, а бібліотека — залишається стабільною опорою для громади.

2.3 Виклики інформаційної безпеки, доступ до інформації та вплив інноваційних практик на роботу бібліотеки

В умовах воєнного стану інформаційна безпека та забезпечення доступу до перевірених джерел стають не просто одним із напрямів діяльності бібліотеки, а питанням стратегічної важливості. Центральна міська бібліотека Рівненської ЦБС, функціонуючи в середовищі підвищеної чутливості до інформаційних загроз, активно впроваджує інструменти цифрової грамотності та працює над формуванням інформаційно стійкої спільноти користувачів.

Одним із ключових викликів, з яким стикається бібліотека, є зростання обсягу недостовірної інформації в інформаційному просторі, поширення фейкових новин, маніпулятивного контенту та цифрового шахрайства. Особливо вразливими до таких загроз є особи літнього віку, внутрішньо переміщені особи, підлітки та люди з базовими цифровими навичками.

З метою протидії цим ризикам працівники бібліотеки надають цільові консультації з питань:

- розпізнавання фейкових сайтів і новин;
- перевірки достовірності джерел;
- захисту персональних даних;
- безпечного використання мобільних застосунків та банківських сервісів;
- реагування на підозрілі повідомлення, розсилки чи телефонні дзвінки.

Інформаційна безпека розглядається як складова цифрової грамотності, тому бібліотека поступово інтегрує відповідні теми до навчальних програм і інформаційних кампаній. Для зручності користувачів створюються електронні

інструкції з порадами, публікуються тематичні дописи на сторінках бібліотеки в соціальних мережах.

У період нестабільності та часткової втрати звичних каналів доступу до офіційної інформації, Центральна міська бібліотека Рівненської ЦБС посилює свою функцію як інформаційно-комунікаційного посередника між державними структурами та мешканцями громади. Особливо це актуально для тих користувачів, які не мають власних цифрових пристроїв або не володіють достатніми навичками самостійної роботи з онлайн-сервісами.

У стінах бібліотеки користувачі мають змогу отримати послуги, що представлені на рис. 2.10.

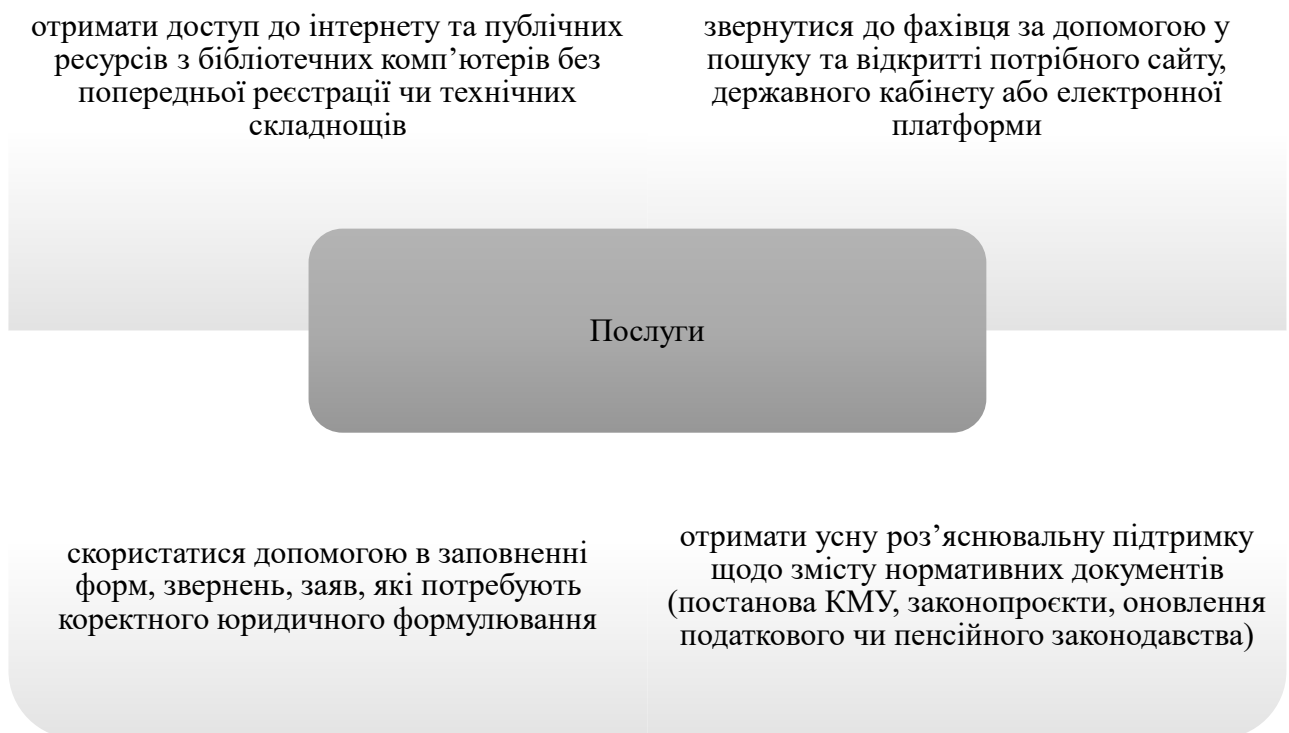

Рис. 2.10 Цифрові послуги в умовах воєнного стану

Це особливо важливо для громадян, які не мають юридичної чи технічної освіти, адже бібліотекарі виступають посередниками у перекладі складної офіційної мови на доступну для розуміння термінологію.

Разом з цим, у воєнний час інформаційне посередництво доповнюється гуманітарною функцією. Бібліотека:

- інформує про роботу гуманітарних центрів, місць евакуації, пунктів видачі допомоги;
- поширює дані про місцеві ініціативи підтримки населення: волонтерські акції, соціальні програми, розклади мобільних медичних бригад;
- консультує щодо оформлення статусу ВПО, доступу до медичних чи психологічних послуг, освітніх можливостей для дітей з родин, які постраждали від війни.

Слід зауважити, що бібліотека не лише поширює інформацію, а й створює простір довіри, де відвідувачі можуть ставити запитання, не боячись осуду чи нерозуміння, а отримані відповіді є перевіреними, обґрунтованими та неупередженими.

Також, однією з позитивних тенденцій, що спостерігається у роботі Центральної міської бібліотеки Рівненської ЦБС, є цілеспрямоване впровадження інноваційних цифрових рішень, які дозволяють переосмислити підходи до надання послуг.

Серед ефективних інноваційних практик можна виділити наступний перелік:

- створення інтерактивного навчального контенту (тестів, вікторин, цифрових буклетів) за допомогою таких сервісів, як Quizlet, Playbuzz, Genially;
- використання онлайн-конструкторів для візуалізації інформації: Canva, WordArt, Adobe Firefly;
- поєднання офлайн-заходів з онлайн-трансляціями, що дозволяє охоплювати аудиторію незалежно від місця перебування;
- використання QR-кодів для швидкого доступу до електронних каталогів та матеріалів;

- інтеграція електронних форм зворотного зв'язку, анкет і опитувальників для врахування думки користувачів у подальшому плануванні діяльності.

Ці практики забезпечують не лише гнучкість і мобільність бібліотечних послуг, а й залучають нові категорії користувачів — особливо молодь, яка звикла до цифрової взаємодії та візуалізованого контенту.

Варто зауважити, що інформаційна безпека неможлива без належного рівня обізнаності самих працівників бібліотеки, які не лише консультують користувачів, а й самі виступають фасилітаторами доступу до достовірної інформації.

У цьому контексті професійна підготовка персоналу Центральної міської бібліотеки Рівненської ЦБС є критично важливою умовою ефективного реагування на виклики воєнного часу.

Бібліотекарі беруть активну участь у:

- тематичних вебінарах, організованих профільними установами, громадськими організаціями та освітніми платформами;
- онлайн-курсах із цифрової трансформації, захисту інформації, кібергігієни;
- практичних тренінгах із кризової комунікації, протидії дезінформації та підтримки користувачів у стресових ситуаціях.

Серед основних тематичних напрямів підвищення кваліфікації варто виокремити:

- цифрову безпеку - навчання щодо безпечного використання цифрових сервісів, оновлення антивірусних програм, захисту особистих даних та запобігання витоку інформації;
- медіаграмотність - аналіз джерел, розпізнавання фейків, перевірка фактів (fact-checking), аналіз візуального контенту;
- верифікацію інформації - техніки пошуку першоджерел, аналіз контексту публікацій, виявлення бот-активності у соціальних мережах;

- роботу з конфліктною аудиторією - основи деескалації, розпізнавання емоційного стану користувача, навички ненасильницького спілкування
- правові аспекти - знання положень законодавства України про захист персональних даних, авторське право, етику обробки конфіденційної інформації.

Важливо, що набуті знання бібліотекарі не залишають на рівні особистого розвитку, а використовують у щоденній роботі, зокрема ті, що представлені на рис. 2.11.

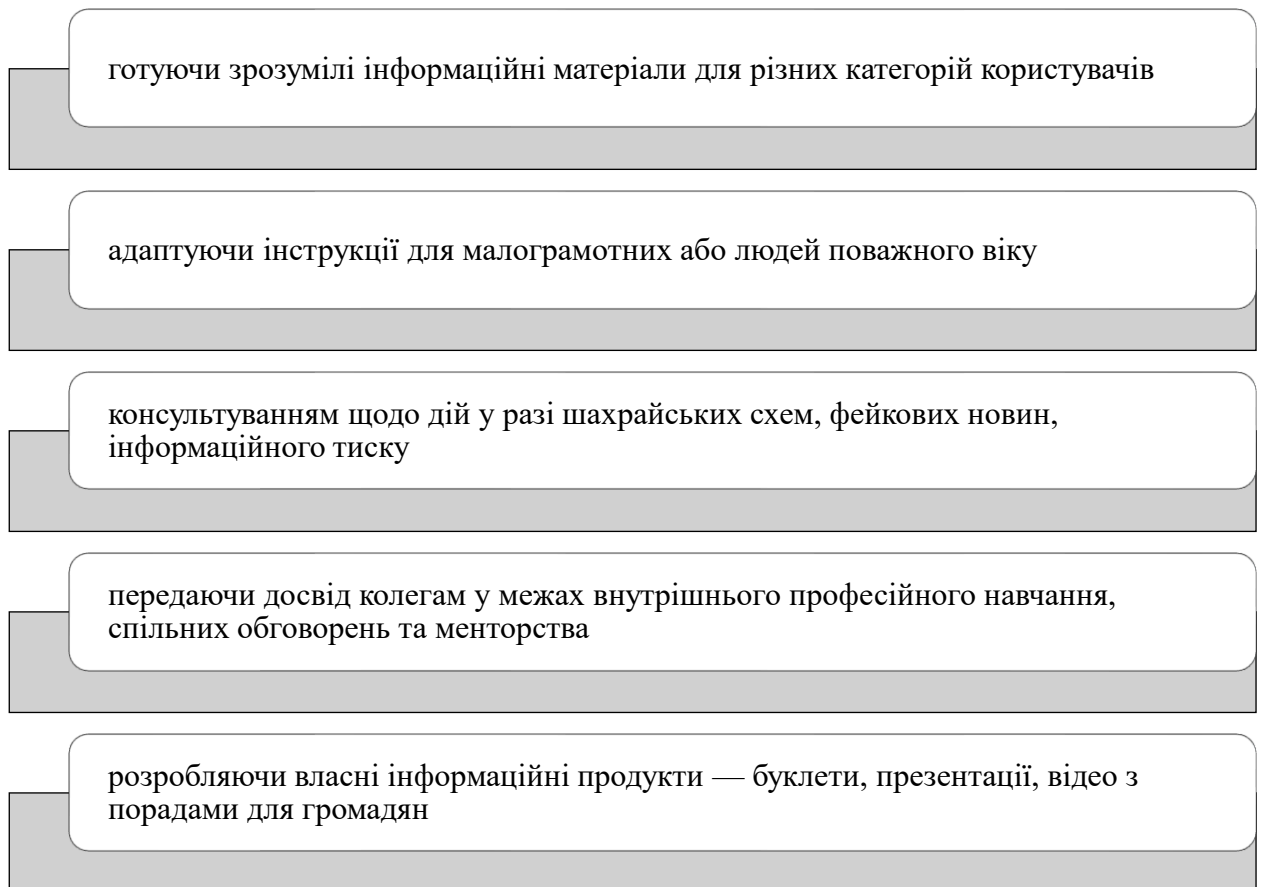

Рис. 2.11 Кваліфікація бібліотекарів

Очевидно, що підвищення кваліфікації працівників Центральної міської бібліотеки Рівненської ЦБС забезпечує безперервну адаптацію бібліотеки до

сучасних інформаційних загроз та дозволяє формувати навколо себе середовище довіри, стійкості й орієнтації на критичне мислення.

Таким чином, міська бібліотека Рівненської ЦБС успішно відповідає на виклики сучасності, забезпечуючи не лише доступ до інформації, а й підвищуючи рівень цифрової грамотності, формуючи навички критичного мислення та сприяючи інформаційній безпеці громади.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Аналіз діяльності Рівненської ЦБС, а також виокремленого об'єкту – Центральна міська бібліотека у період воєнного стану засвідчив глибоку трансформацію її функціонального призначення в громаді. Бібліотека постала не лише як традиційний осередок культури і читання, а як багатофункціональна інституція, що оперативно реагує на суспільні виклики, надаючи громадянам не лише інформаційні, а й освітні, консультативні та психологічні послуги.

Завдяки широкому спектру форм і методів роботи, бібліотека забезпечує доступ до актуальних знань і ресурсів, сприяє розвитку цифрової грамотності, підтримує освітні потреби молоді та педагогів, а також відіграє ключову роль у соціальній адаптації внутрішньо переміщених осіб. Орієнтованість на потреби конкретних цільових груп, гнучкість у форматах подачі інформації, клієнтоорієнтованість та інклюзивність стали важливими характеристиками її діяльності.

Бібліотека успішно інтегрує інноваційні цифрові інструменти у повсякденну практику - від використання інтерактивних платформ і віртуальних консультацій до створення візуального контенту, відео, інструкцій та онлайн-курсів. Особлива увага приділяється інформаційній безпеці: ведеться просвітницька робота з питань медіаграмотності, критичного мислення, захисту персональних даних і верифікації інформації.

Професійна підготовка бібліотечних працівників стала важливою складовою стратегії розвитку установи в умовах воєнного стану. Постійне підвищення кваліфікації, опанування нових цифрових компетентностей і навичок антикризового реагування забезпечують високий рівень надання послуг та ефективну взаємодію з громадою.

Таким чином, Рівненська ЦБС підтвердила свою роль як стійкого інформаційного та гуманітарного центру, що забезпечує доступ до перевірених знань, формує простір довіри і підтримки, сприяє згуртованості громади та її

здатності адаптуватися до викликів часу. Її діяльність є прикладом того, як бібліотека може залишатися актуальною і значущою інституцією у складних умовах сучасності.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1 Інноваційні підходи до організації інформаційної діяльності бібліотек

В умовах воєнного стану в Україні, коли інформаційний простір стає не лише джерелом знань, а й середовищем боротьби за правду, довіру та стійкість громад, бібліотеки змушені змінювати традиційні підходи до своєї діяльності.

В цьому контексті виникає нагальна потреба у впровадженні інноваційних рішень, які дозволяють ефективно відповідати на запити користувачів, підтримувати інформаційну безпеку, долати бар'єри доступу до знань та забезпечувати сталість інформаційної взаємодії навіть у кризових умовах.

Інноваційні підходи до організації інформаційної діяльності бібліотек сьогодні передбачають гнучку адаптацію, цифрову трансформацію, персоналізацію сервісів та активне використання сучасних технологій.

Так, в першу чергу варто розглянути такий напрям інновацій, що реалізуються в бібліотечній сфері, як *гібридна модель інформаційного обслуговування*, оскільки сучасні бібліотеки все більше і частіше переходять до поєднання традиційних (очно-контактних) і цифрових форматів взаємодії з користувачами. Це забезпечує доступ до інформації незалежно від фізичної присутності в бібліотеці.

До прикладу, в Центральній міській бібліотеці Рівненської ЦБС успішно функціонують віртуальні довідки, електронні консультації, онлайн-запис на заходи, що дозволяє обслуговувати не лише мешканців міста, а й внутрішньо переміщених осіб з інших регіонів України.

Одночасно з цим інформаційна діяльність бібліотек активно інтегрує онлайн-сервіси та вебінструменти, які дозволяють створювати сучасний, візуально привабливий та інтерактивний контент, що представлено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Цифрові інструменти, для використання у бібліотеках

Назва сервісу	Призначення	Приклади використання в бібліотеці
Canva	Онлайн-сервіс для дизайну презентацій, афіш, плакатів, візуалізацій	Створення афіш до заходів, візуальне оформлення постів у соцмережах, презентації для тренінгів і майстер-класів
Genially	Інтерактивні презентації, інфографіка, освітній контент	Створення інтерактивних слайдів із вбудованими посиланнями, анімацією, міні-вікторинами
WordArt	Візуалізація тексту у вигляді хмар слів	Графічне оформлення ключових понять, тем читання, концепцій цифрової грамотності
TinyWow	Онлайн-редактор PDF, відео, зображень	Швидке редагування буклетів, обрізання PDF-файлів, конвертація документів у зручний формат
Adobe Firefly	Генеративна графіка, редагування зображень	Розробка обкладинок для віртуальних виставок, фонових банерів, ілюстрацій для освітніх публікацій

Продовження таблиці 3.1

AhaSlides	Інтерактивні слайди, голосування, презентації з елементами залучення	Створення живих опитувань під час заходів, взаємодія з аудиторією у форматі «запитання-відповіді»
Quizlet	Платформа для створення флеш-карток, вікторин, навчальних тестів	Формування наборів для перевірки знань з тем цифрової безпеки, інтернет-грамотності, медіаосвіти
Playbuzz	Розробка інтерактивних тестів, опитувань, квестів	Проведення онлайн-вікторин, інтерактивних ігор

Працівники бібліотек створюють буктрейлери, електронні путівники, скріншот-інструкції для користувачів, що особливо актуально в умовах, коли частина громадян не має постійного доступу до професійної технічної підтримки.

Формат Хабу цифрової освіти, запроваджений у низці філій Рівненської ЦБС, став ефективним інструментом надання громадянам безкоштовної допомоги у сфері:

- користування ПК, смартфонами;
- реєстрації в електронних сервісах (Helsi.me, «Дія», е-черга тощо);
- оформлення петицій, декларацій, заяв;
- підвищення рівня медіаграмотності та цифрової безпеки.

Такі хаби забезпечують інклюзивність інформаційного простору, особливо для літніх людей, людей з інвалідністю, ВПО, які стикаються з труднощами під час користування онлайн-сервісами.

Одним з головних каналів поширення інформації в умовах обмежень на проведення масових заходів стали соціальні мережі, передусім які формуються в межах наступного переліку:

- Facebook
- Instagram
- YouTube
- TikTok
- Telegram
- Viber
- Twitter (X)
- LinkedIn
- Pinterest
- WhatsApp

Саме через них бібліотеки як комунікаційний суб'єкт взаємодіють з громадою в межах наступних послуг, що представлені на рис. 3.1.

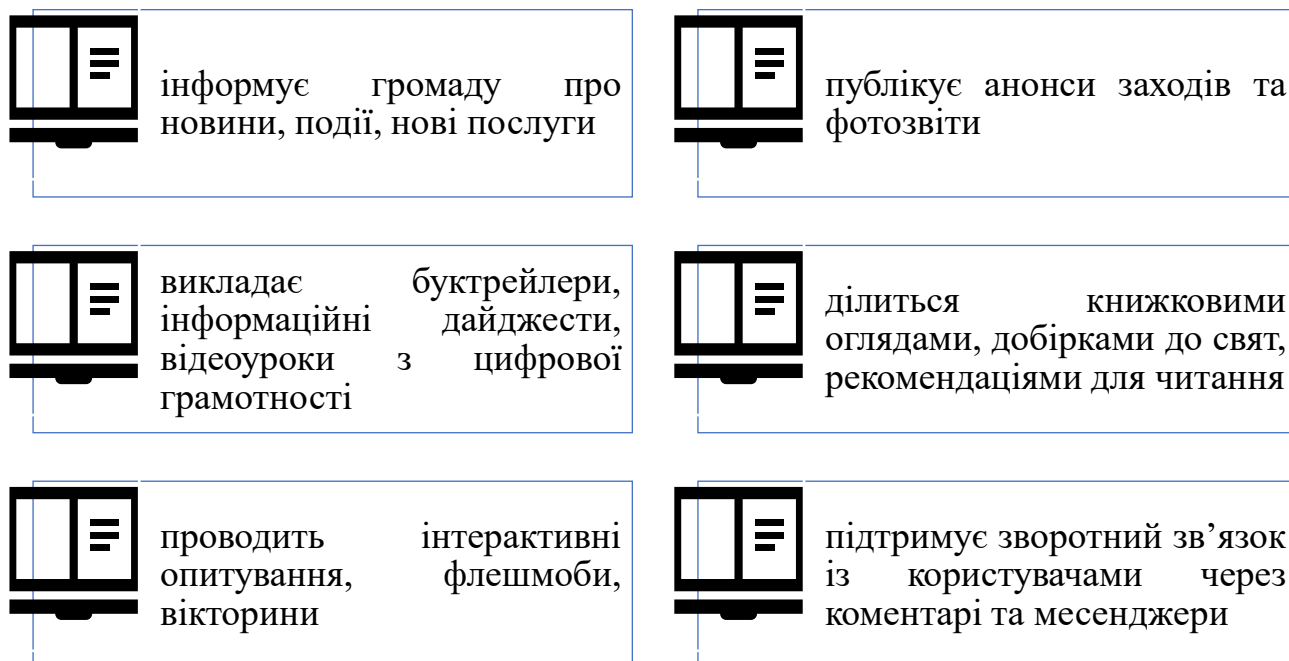

Рис. 3.1 Комунікація бібліотек через соціальні мережі

Так, наприклад, Рівненська ЦБС веде цільові інформаційні рубрики, серед яких:

- #Діяосвіта,
- #Цифрованавичка,
- #ПравдаЧиФейк,
- #КнигаТижня,

Такий підхід підвищують пізнаваність бібліотеки та створюють постійний зв'язок з користувачами.

Бібліотеки також активно впроваджують мультимедійні формати просування читання, серед яких:

- Буктрейлери;
- онлайн-челенджі та марафони;
- читацькі вікторини, квести;
- віртуальні виставки з QR-кодами;
- арт-події, присвячені книгам і авторам.

Ці інноваційні формати дозволяють не лише залучити молодіжну аудиторію, а й подолати емоційний бар'єр, пов'язаний з тривожністю під час війни.

Варто зауважити, що інновації неможливі без відповідної підготовки персоналу. Працівники Рівненської ЦБС проходять навчання на платформах Prometheus, Дія.Освіта, EdEra, ВУМ. Особливу увагу приділено темам:

- цифрової безпеки;
- візуалізації даних
- створення інтерактивних навчальних матеріалів.

Набуті навички не лише вдосконалюють якість надання послуг, а й підвищують мотивацію до саморозвитку та інституційної стійкості в умовах нестабільності.

Таким чином, інноваційні підходи в інформаційній діяльності бібліотек - це не лише нові інструменти чи платформи. Це - нове бачення ролі бібліотеки як гнучкої, адаптивної, технологічної структури, що здатна ефективно підтримувати громадян у період соціальної, інформаційної та воєнної нестабільності.

Застосування інновацій забезпечує не тільки стійкість бібліотек, а й підвищення їх авторитету як ключових інституцій громади в XXI столітті.

3.2 Роль цифровізації у забезпеченні доступу до інформації в кризових умовах

Цифровізація сьогодні стала ключовим чинником трансформації будь-якого підприємства в різних аспектах, в тому числі і бібліотек у багатофункціональні інформаційні центри, які здатні забезпечити безперервний доступ до знань, сервісів та комунікації в умовах надзвичайних ситуацій.

З початком воєнного стану значення цифрових технологій у роботі бібліотек істотно зросло, оскільки саме вони стали інструментом збереження стійкості, гнучкості й адаптивності у системі надання інформаційних послуг. У кризових умовах доступ до інформації набуває особливої ваги: для мільйонів українців - це не лише питання освіти чи саморозвитку, а й засіб виживання, орієнтації в правовому полі, отримання допомоги та підтримки. У цьому контексті цифровізація дозволила бібліотекам відігравати активну роль у таких ключових напрямках:

Під час обмежень на пересування, евакуації, комендантських годин або загроз обстрілів користувачі втрачали змогу відвідувати бібліотеки фізично. Цифрові ресурси стали основним каналом підтримки зв'язку з громадою.

Дозволили зберегти ритм інформаційного обслуговування наступні опції від бібліотек:

- *електронні каталоги* - забезпечували віддалений доступ до бібліотечних фондів;
- *віртуальні виставки* - популяризували книги та культурні події в онлайн-форматі;
- *дистанційні консультації* - надавали інформаційну підтримку через електронну пошту, Viber, Messenger та інші платформи;
- *публікації у соціальних мережах* - інформували користувачів про новини, послуги та події;
- *онлайн-курси та вікторини* - підтримували навчання й дозвілля в інтерактивному форматі;
- *віртуальні довідки* - давали змогу звертатися із запитом в будь-який зручний час.

В цьому контексті Рівненська ЦБС також продемонструвала приклад адаптивності: навіть у періоди тривалих тривог, відключень чи тимчасового закриття філій, користувачі мали змогу звернутись за допомогою через онлайн-платформи.

Одночасно з цим, у періоди блекаутів, спричинених війною, бібліотеки, в тому числі Центральна міська бібліотека Рівненської ЦБС реалізовувала такі форми підтримки інформаційного зв'язку з громадою:

- Використання резервних джерел живлення (павербанки, генератори, акумулятори) - для забезпечення мінімального функціонування техніки й освітлення;
- Доступ до друкованих інформаційних матеріалів - підготовка пам'яток, довідок, інструкцій, які можна взяти із собою додому;
- Телефонне консультування - надання консультацій через мобільний зв'язок під час відсутності інтернету;
- Розсилка важливих повідомлень через SMS - оперативне інформування про зміни в роботі, доступні послуги, гуманітарну допомогу;

- Створення інформаційних стендів у бібліотеці - з актуальними оголошеннями, розкладом роботи, контактами державних служб;
- Надання доступу до офлайн-ресурсів - скачаних заздалегідь електронних курсів, книг, довідників, які можна використовувати без підключення до мережі.

Цифрові канали комунікації (Facebook, Viber, електронна пошта, сайт бібліотеки) забезпечили також оперативне інформування населення про зміни в законодавстві, алгоритми дій у надзвичайних ситуаціях, сервіси державної допомоги, зміни в графіках роботи установ, процедури отримання документів, евакуації, оформлення статусу ВПО тощо.

В умовах дефіциту офіційних джерел або їх перевантаження, саме бібліотеки стали «локальними центрами фактчекінгу», пропонуючи перевірену, структуровану й актуальну інформацію з використанням офіційних державних ресурсів.

Цифрова трансформація бібліотек дала змогу подолати нерівність доступу до інформації, зумовлену віковими, соціальними або географічними бар'єрами. Завдяки доступу до інтернету, наданню технічної допомоги (друк, сканування, налаштування), а також персоналізованому навчанню, бібліотеки стали посередниками між людиною та цифровим середовищем.

Це особливо важливо в умовах війни, коли багато громадян вимушено опинились у нових регіонах, без власної техніки або навичок користування нею. Саме бібліотека часто стає першою точкою входу в цифровий простір.

У процесі цифровізації бібліотеки створюють нові форми електронних продуктів - це не лише копії книжок чи каталоги, а й оцифровані краєзнавчі джерела, тематичні бази даних, добірки актуальної нормативно-правової інформації, освітні ресурси, інструкції з користування сервісами.

Такі матеріали мають високу локальну цінність і часто є унікальними, адже створюються безпосередньо працівниками бібліотек на основі запитів користувачів. У перспективі це дозволяє формувати цифрову пам'ять регіональних громад.

Цифровізація бібліотек дозволяє їм активно брати участь у боротьбі з дезінформацією. В умовах інформаційної війни, великої кількості фейкових новин, шахрайських сайтів, бібліотеки виступають гарантами достовірності. У співпраці з платформами типу «Онлайн-бібліотека медіаграмотності», ІЛІР, Міністерством цифрової трансформації, фахівці бібліотек навчають користувачів критичному мисленню, перевірці джерел, розпізнаванню пропаганди.

Цей напрям набуває все більшої ваги як інструмент формування інформаційної стійкості громад

Варто зауважити, що цифровізація - це не лише про контент, але й про інфраструктуру. У багатьох бібліотеках активно оновлюється технічна база, розширюється доступ до високошвидкісного інтернету, налагоджується захищене середовище зберігання даних, впроваджуються нові програмні продукти для обліку фондів і взаємодії з користувачами.

Зокрема, створення резервних копій баз даних, оцифрування цінних фондів, запровадження хмарного зберігання документів стало критично важливим для збереження даних у разі знищення приміщень або техніки через воєнні дії.

Отже, цифровізація стала не просто засобом модернізації бібліотек, а стратегічною передумовою їх виживання, функціонування та розвитку в умовах війни. Її роль - не лише у підтримці інформаційного сервісу, а й у зміцненні громадянської стійкості, соціальної єдності та правової обізнаності населення.

Можемо безперечно стверджувати, що у майбутньому, бібліотеки, які активно впроваджують цифрові інструменти, будуть відігравати провідну роль у формуванні інформаційного простору країни, заснованого на доступності, безпеці та довірі.

3.3 Рекомендації щодо удосконалення діяльності Рівненської ЦБС

На основі аналізу поточної діяльності Центральної міської бібліотеки Рівненської ЦБС, а також з урахуванням новітніх викликів, пов'язаних із воєнним станом, соціальними трансформаціями та інформаційними загрозами, доцільно сформулювати низку практичних рекомендацій щодо удосконалення її функціонування.

Вони спрямовані на підвищення гнучкості, зміцнення зв'язку з громадою, підвищення ефективності внутрішніх процесів та розширення спектру послуг.

Так, в першу чергу варто звернути увагу на розробку *стратегічної програми розвитку бібліотеки в умовах надзвичайних ситуацій*.

Одним із пріоритетів має стати формування стратегічного плану, адаптованого до умов воєнного стану. Він має включати бути диференційований на короткострокові цілі (до 1 року), середньострокові цілі (1–3 роки), довгострокові цілі (3+ роки), що представлено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Стратегічні цілі розвитку Центральної міської бібліотеки Рівненської ЦБС в умовах надзвичайних ситуацій

Часовий горизонт	Цілі
Короткострокові (до 1 року)	Розробка алгоритмів дій у разі обстрілів, блекаутів, евакуації
	Визначення відповідальних осіб і сценаріїв дій у кризових ситуаціях
	Налагодження резервних каналів інформування (Telegram, Viber, SMS)
	Навчання персоналу базовим протоколам безпеки та кризової комунікації
	Підготовка інструкцій для користувачів на випадок надзвичайних ситуацій

Продовження таблиці 3.2

Середньострокові (1–3 роки)	Впровадження мобільних форматів обслуговування (виїзні пункти, дистанційні сервіси)
	Інтеграція систем резервного копіювання цифрових ресурсів
	Формування інформаційно-методичної бази дій у надзвичайних ситуаціях
	Впровадження програми бібліотечного наставництва
	Активізація партнерських ініціатив з громадськими та міжнародними організаціями
Довгострокові (3+ роки)	Інституціоналізація стратегії дій у кризових умовах
	Інвестування в цифрову інфраструктуру, незалежну від електропостачання
	Побудова системи партнерств із волонтерами, громадами, органами влади
	Підготовка бібліотеки до ролі кризового інформаційного хабу
	Створення цифрового архіву воєнного досвіду громади

Така програма допоможе не лише швидко реагувати на загрози, а й планувати інноваційний розвиток на випередження.

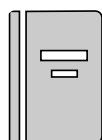
З огляду на обмеження фізичного доступу до бібліотеки для окремих категорій (люди похилого віку, особи з інвалідністю, ВПО, які проживають у віддалених районах), доцільно також організувати виїзні консультаційні пункти або інформаційні кейси на базі закладів-партнерів (ЦНАПів, шкіл, шелтерів).

Такі пункти можуть забезпечувати:

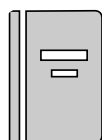
- мінімальний набір друкованих та електронних інформаційних матеріалів (путівники, буклети, довідники);

- доступ до інтернету та цифрових сервісів через мобільні пристрої або планшети;
- консультації офлайн або через відеозв'язок (Zoom, Google Meet);
- допомогу у користуванні державними послугами на порталах «Дія», «Helsi», «Єдиний портал звернень»;
- просвітницькі міні-заняття з цифрової грамотності (оплата послуг онлайн, використання месенджерів, безпечна робота в мережі);
- навігацію у правових питаннях (заповнення заяв, звернень, подання петицій);
- психологічну підтримку у співпраці з фахівцями (консультації, арт-терапія);

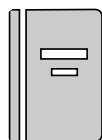
Доцільним є впровадження електронної системи збору та обробки звернень, яка дозволить забезпечувати аспекти, що представлені на рис. 3.2.

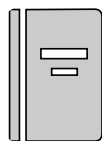
фіксувати типи запитів у розрізі тематики, вікових груп, способів звернення (особисто, онлайн, телефоном);

аналізувати динаміку потреб громади;

оперативно адаптувати контент, тематику тренінгів, інформаційні ресурси;

готувати аналітичні звіти для подання керівництву громади чи донорам.

Рис. 3.2 Можливості для електронної системи збору та обробки звернень

Це сприятиме підвищенню ефективності управлінських рішень на основі даних (data-driven library management).

Для розширення ресурсної бази, підвищення рівня видимості та соціального впливу, бібліотека може ініціювати:

- спільні проекти з громадськими організаціями, освітніми установами, благодійними фондами, як наприклад:
 - «Цифрова грамотність 60+»
 - «Бібліотека без бар'єрів»
 - «Правова абетка для ВПО»
 - «Культурна інтеграція через читання»
 - «Інформаційна підтримка родин з дітьми з інвалідністю»
- участь у грантових програмах, зокрема ЄС, ЮНЕСКО, УБА, що можуть представляти собою проекти:
 - «ІнфоХАБ у кожному мікрорайоні»
 - «Бібліотека як простір стійкості»
 - «Креативна молодь: читаємо, думаємо, діємо»
 - «Віртуальна читальня — реальні знання»
 - «Архів війни: історії наших вулиць»
- створення коаліцій культурних інституцій для обміну досвідом та взаємопідтримки, як наприклад:
 - «Рівне читає - культурний фронт єдності»
 - «Мережа підтримки: бібліотеки, музеї, центри дозвілля»
 - «Живе слово громади»
 - «Платформа культурного відновлення»
 - «Творчий міст: бібліотека-театр-галерея»

Важливо перейти від позиції «отримувача допомоги» до ролі активного партнера, що формує нову якість місцевих сервісів.

Варто зауважити, що значна частина користувачів, особливо з числа ВПО чи осіб похилого віку, відчуває невпевненість під час першого відвідування

бібліотеки або звернення онлайн. Доцільно впровадити програму «Бібліотечний гід», яка передбачатиме:

- індивідуальний супровід новачків під час першого звернення;
- серію коротких орієнтаційних занять або інструкцій;
- систему добровільного наставництва серед активних користувачів або працівників.

Це сприятиме залученню нових відвідувачів і зміцненню довіри до бібліотеки.

Хоча бібліотека активно працює з молоддю, є потреба у створенні спеціалізованого контенту, орієнтованого на сучасні канали сприйняття:

- Короткі відео (Reels, TikTok) - динамічні ролики тривалістю до 60 секунд з оглядами книжок, порадами щодо безпечної роботи в Інтернеті, лайфхаками з користування сервісами.
- Онлайн-чати або дискусійні клуби у форматі Discord/Telegram - інтерактивне спілкування у форматі текстових чи голосових обговорень на теми книг, фільмів, цифрової культури, новин тощо.
- Інтерактивні мапи нових надходжень, комікси, візуалізовані дайджести - візуальні ресурси, які допомагають легко орієнтуватися у книжкових новинках та актуальній інформації за допомогою яскравої графіки та коротких текстів.
- Гейміфіковані програми для просування читання - онлайн-квести, книжкові челенджі, вікторини та конкурси з елементами гри, які мотивують підлітків до читання та взаємодії з бібліотекою.

Це дозволить не лише утримати молодіжну аудиторію, а й створити умови для її активної участі у спільнотворчих ініціативах бібліотеки.

На основі накопиченого досвіду краєзнавчої діяльності, бібліотека може також створити електронний архів локальної історії під час війни, який включатиме:

- Свідчення мешканців (інтерв'ю, есе, фото, аудіо):
 - усні історії очевидців;
 - есе школярів та молоді;
 - аудіо-спогади старожилів;
 - фото з особистих архівів;
- відеоінтерв'ю з волонтерами та ВПО.
 - Цифрові копії важливих документів і публікацій;
 - інформаційні листівки та оголошення;
 - розпорядження місцевої влади;
 - скани газет, бюлетенів;
- документи гуманітарних штабів.
 - Хронологія подій у місті;
 - ключові дати й події;
 - зміни в інфраструктурі;
 - волонтерські ініціативи;
- дані про обстріли, евакуації.
 - Спогади про волонтерство, евакуацію, побут;
 - щоденники волонтерів;
 - описи шляхів евакуації;
 - фото з укриттів і шелтерів;
 - історії повсякденного життя під час тривоги.
- Культурні ініціативи та мистецькі практики у період війни:
 - записи онлайн-заходів (читання, виставки, лекції);
 - афіші подій у сховищах та онлайн;
 - дитячі творчі роботи (малюнки, вірші, відео);
 - мистецькі проекти про війну (фото, інсталяції);
 - участь у національних акціях («Книга в укритті», «Листи захисникам»).

Такий архів стане не лише історичним джерелом, а й цінним ресурсом для майбутніх досліджень, громадської пам'яті та культурної ідентичності.

Таким чином, удосконалення діяльності Рівненської ЦБС у сучасних умовах передбачає поєднання стратегічного мислення, інновацій, партнерства та орієнтації на користувача. Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме не лише стабільності функціонування бібліотеки, а й її трансформації в потужний культурно-інформаційний хаб, здатний підтримати громаду в період випробувань і змін.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

В сучасних реаліях бібліотеки змушені не лише адаптуватися до нових викликів, а й формувати принципово нову модель функціонування, в основі якої лежать інновації, цифровізація та орієнтація на потреби громади. Саме інноваційні підходи дозволяють бібліотекам швидко реагувати на зміни в інформаційному середовищі, забезпечувати сталість послуг і підтримку користувачів навіть у періоди криз. Активне впровадження цифрових інструментів, розвиток мультимедійного контенту, використання соціальних мереж, онлайн-платформ і гібридних форматів обслуговування свідчать про перехід до нової парадигми інформаційної взаємодії між бібліотекою та громадою.

Цифровізація стала не просто інструментом модернізації, а стратегічною умовою виживання бібліотек. Вона забезпечила безперервність інформаційного обслуговування під час обмежень, пов'язаних із пересуванням, блекаутами, евакуацією чи небезпекою обстрілів. Бібліотеки, зокрема Центральна міська бібліотека Рівненської ЦБС, стали точкою входу в цифровий простір для тисяч громадян, що особливо важливо в умовах вимушених переміщень, втрати доступу до техніки чи відсутності цифрових навичок. Крім того, в умовах інформаційної війни бібліотеки відіграють роль гарантів достовірності, навчаючи користувачів медіаграмотності, критичному мисленню та перевірці джерел.

Водночас сучасна бібліотека не може функціонувати без стратегічного бачення майбутнього. У цьому контексті Рівненська ЦБС закладає основи довгострокового розвитку, зокрема через планування дій у надзвичайних ситуаціях, формування партнерських ініціатив, розширення інформаційної інфраструктури, створення цифрових архівів пам'яті громади та активізацію роботи з молоддю. Усе це підсилює позиції бібліотеки як надійного соціального інституту, здатного підтримати громаду в часи нестабільності.

Таким чином, перспективи розвитку інформаційної діяльності бібліотек в умовах воєнного стану ґрунтуються на поєднанні технологічної гнучкості, стратегічного мислення, соціальної відповідальності та глибокого розуміння потреб людей. Рівненська ЦБС демонструє приклад успішної трансформації бібліотеки у відкритий інформаційний центр нового покоління - стійкий, інноваційний, орієнтований на майбутнє.

ВИСНОВКИ

Дослідження особливостей інформаційної діяльності бібліотек в Україні в умовах воєнного стану засвідчило, що в сучасних реаліях бібліотека перестає бути виключно місцем для доступу до книг - натомість вона дедалі більше виконує функцію соціального, освітнього та психологічного осередку підтримки громади. Перебуваючи в епіцентрі інформаційних викликів, бібліотеки адаптуються до нових реалій, розширюючи спектр своїх послуг, запроваджуючи цифрові сервіси та активно реагуючи на зміни у запитах користувачів.

На прикладі Центральної міської бібліотеки Рівненської ЦБС було доведено, що навіть у складних умовах, спричинених повномасштабною війною, бібліотечна установа може не лише зберегти стабільність функціонування, а й значно розширити свою роль у житті громади. Впровадження віртуальних сервісів, створення хабів цифрової освіти, організація тематичних заходів онлайн, проведення правових і цифрових консультацій - усе це свідчить про здатність бібліотеки ефективно реагувати на виклики часу.

Зміст інформаційної діяльності у воєнний період зазнає суттєвих змін: пріоритетними стають питання доступу до достовірної інформації, цифрової грамотності, медіабезпеки, соціальної підтримки та збереження культурної ідентичності. Разом з тим, інформаційні потреби населення істотно зросли і стали більш конкретизованими - користувачі дедалі частіше звертаються за допомогою у користуванні державними електронними сервісами, пошуком правових ресурсів, поданням заяв, реєстрацією документів, або ж за рекомендаціями з безпечної поведінки в інформаційному середовищі.

Важливу роль у забезпеченні такої діяльності відіграє нормативно-правова база, яка регулює роботу бібліотек в умовах воєнного стану. Законодавчі акти України та міжнародні конвенції створюють умови для захисту бібліотечних фондів, забезпечення доступу до інформації, підтримки

безпеки працівників і користувачів. У цьому контексті бібліотеки діють не лише як заклади культури, а як повноцінні учасники процесів зміцнення стійкості громади.

Результати дослідження також засвідчили, що ефективність бібліотечної роботи значною мірою залежить від професійної готовності колективу до змін. Постійне навчання працівників, освоєння сучасних цифрових інструментів, участь у сертифікованих онлайн-курсах дозволяють не лише підтримувати якість обслуговування, а й розширювати напрями діяльності, робити її більш гнучкою, актуальною та інклюзивною.

У процесі аналізу були виявлені найбільш ефективні практики, які можуть бути рекомендовані до впровадження в інших бібліотечних установах України. Серед них - створення єдиних інформаційних платформ, адаптація послуг до потреб внутрішньо переміщених осіб, посилення співпраці з місцевою владою та громадськими організаціями, розвиток напрямів цифрової безпеки, медіаграмотності, онлайн-освіти та правової просвіти.

Таким чином, сучасна бібліотека в умовах воєнного стану постає як простір стійкості, взаємопідтримки, розвитку і захисту. Вона є не лише джерелом знань, а й важливим елементом соціального капіталу громади. Досвід Центральної міської бібліотеки Рівненської ЦБС доводить, що за належної організації, підтримки та ініціативності навіть у найскладніших умовах бібліотека здатна залишатися дієвим інструментом інформаційного, культурного і гуманітарного впливу, сприяти зміцненню національної єдності, збереженню цінностей і орієнтирів, а також формуванню суспільства, здатного протистояти кризам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бакленд М. Інформація та інформаційні системи Нью-Йорк : Greenwood Press, 1991. 225 с.
2. Култау К. Пошук сенсу: процесуальний підхід до бібліотечних та інформаційних послуг 2-ге вид. Вестпорт : Libraries Unlimited, 2004. 247 с.
3. «The Atlas of New Librarianship» за ДСТУ 8302:2015: Ланкс Р. Д. Атлас нового бібліотекознавства Кембридж : MIT Press, 2011. 408 с.
4. Мінекономрозвитку України. Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять : ДСТУ 7448:2013. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. III, 41 с.
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського [Електронний ресурс]. URL: <http://www.nbuv.gov.ua> (дата звернення: 11.02.2025).
6. Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих м. Києва [Електронний ресурс]. URL: <https://library.kiev.ua> (дата звернення: 11.02.2025).
7. Одеська національна наукова бібліотека [Електронний ресурс]. URL: <https://odnb.odessa.ua> (дата звернення: 14.02.2025).
8. New York Public Library [Електронний ресурс]. URL: <https://www.nypl.org> (дата звернення: 15.02.2025).
9. Gallica. Bibliothèque nationale de France [Електронний ресурс]. URL: <https://gallica.bnf.fr> (дата звернення: 17.02.2025).
10. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
11. Закон. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 06 трав. 2000 р. № 1647-III .Відомості Верховної Ради України. 2000. № 23. Ст. 176.

12. Закон. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27 січ. 1995 р. № 32/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 7. Ст. 45.
13. Закон. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08 черв. 2000 р. № 1805-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 39. – Ст. 333.
14. Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict. The Hague, 14 May 1954 [Електронний ресурс]. URL: <https://en.unesco.org/protecting-heritage/convention-and-protocols/1954-convention> (дата звернення: 18.02.2025).
15. Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Paris, 17 October 2003 [Електронний ресурс]. URL: <https://ich.unesco.org/en/convention> (дата звернення: 19.02.2025).
16. Рівненська централізована бібліотечна система [Електронний ресурс]. URL: <https://rivnecbs.com.ua/> (дата звернення: 28.02.2025).
17. Рівненська централізована бібліотечна система. Досьє компанії [Електронний ресурс]. YouControl. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/05531624/ (дата звернення: 01.03.2025).
18. Биркович Т. І. . Вільчинська І. Ю. Інформаційно-комунікативна діяльність бібліотек України в умовах війни. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2023. № 4. С. 42-48. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2023_4_7
19. Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек : матеріали Міжнародної наукової конференції (Київ, 3–5 жовтня 2023 р.) / відп. ред. О. М. Василенко ; відп. секр. М. В. Іванова. Київ: НБУВ, 2023. 1036 с. URL: <http://irbisnbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004726>
20. Горовий В. Бібліотечні документально-ресурсні центри як важливі інформаційні установи в умовах міжнародного воєнного протистояння в

- Україні. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2024. Вип. 70. С. 11-22. Режимдоступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2024_70_3
21. Кабаренкова Є. Зруйновані війною бібліотеки: втрати та перспективи. Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2023. Вип. 69. С. 141-153. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2023_69_12
 22. Сокур О. Л., Клименко О. З. Інформаційно-комунікаційна діяльність бібліотечної мережі Національної академії наук України в системі наукових комунікацій : монографія. НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ : НБУВ, 2022. 242 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004724>
 23. Вощенко О. І. Цифрові бібліотечні продукти і послуги в інформаційному забезпеченні державного розвитку : аналітична записка Київ: НБУВ, 2023. 75 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004853>
 24. Аулін О. Специфіка бібліотечно-інформаційної діяльності під час воєнного конфлікту. Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. 2022. Вип. 64. С. 43–54.
 25. Кабінет Міністрів. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 берез. 2016 р. № 219-р. Верховна Рада України. Законодавство України : вебпортал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 02.03.2025).
 26. Бурчак О. К. Центральна спеціалізована бібліотека для сліпих ім. М. Островського. Українська бібліотечна енциклопедія. URL: <http://ube.nlu.org.ua/article/> (дата звернення: 02.03.2025).
 27. Гуменчук В. В. Законодавчі норми щодо інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів із вадами зору. Інформація, комунікація та

- управління знаннями в глобалізованому світі : зб. матер. Четвертої міжнар. наук. конф. (Київ, 20–22 травня 2021 р.). Київ : Ліра-К, 2021. С. 108–110.
28. Гуменчук В. В. Сучасні бібліотеки України як інклюзивний простір: промоція читання та популяризація книги. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2022. № 3. С. 14-19. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2022_3_4
 29. Публічні бібліотеки в реаліях війни. Блог Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого. URL: <https://oth.nlu.org.ua/?p=5845> (дата звернення: 04.03.2025).
 30. Тут лікують книгами: як бібліотеки Тернополя об'єдналися для спільної допомоги під час війни. URL: <https://te.20minut.ua/dopomahayemo/mistse-de-likuyut-knigami-yak-biblioteki-mista-obednalis-dlyaspilnoyi-11538420.html> (дата звернення: 05.03.2025)
 31. Концепція розвитку бібліотечної справи України. Фахівцю бібліосервісу. ОУНБ імені І. Франка. 2013. URL: <https://lib.if.ua/prof/?p=718> (дата звернення: 10.03.2025).
 32. Ржеуський А. В. Кунанець Н. Е. Роль бібліотеки як соціального інституту в розвитку інформаційної безпеки. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2023. № 3. С. 5-12. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2023_3_3
 33. Сучасний інформаційний сервіс у публічній бібліотеці: методичні рекомендації. КЗ «ОУНБ ім. Тараса Шевченка»; уклад. Л.С. Шумко. – Черкаси, 2012. 20 с.
 34. Стратегія розвитку читання на 2021-2025 роки «Читання як життєва стратегія». URL: <https://kompkd.rada.gov.ua/uploads/documents/34027.pdf> (дата звернення: 23.03.2025).
 35. Блажкевич А. Реформування українських бібліотек: урядова стратегія розвитку. Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського: зб. наук. пр.

- / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2017. Вип. 48. С. 257-262.
36. Бібліотекознавство: курс лекцій / укл. К. М. Мовчан. Мукачево: РВЦМДУ, 2019. – 132 с.
37. Українське бібліотекознавство (1991-2008) : наук.-допом. бібліогр. покажч. / М-во культури і туризму України, Держ. закл. «Нац. парлам. б-ка України»; уклад.: М. С. Слободяник, О. А. Політова; наук. ред. та авт. вступ. ст. М. С. Слободяник; відп. за вип. Т. І. Вилегжаніна. К., 2010. – 178 с.
38. Добровольська В. В., Чередник Л. А. Інноваційна діяльність бібліотек в умовах цифрового суспільства. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2023. № 1. С. 5-11. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2023_1_3
39. Цецик Я. П., Данильчук Л. В. Функціонування бібліотек в умовах воєнного стану. Детермінанти соціально-економічного відновлення держави, регіонів та суб'єктів господарювання: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 15 листопада 2024 р.) / Міністерство освіти і науки України, Нац. ун-т вод. госп-ва та природокористування. – Рівне: НУВГП, 2024. – 820 с.
40. Данильчук Л. В. Бібліотеки у процесі цифрофізації історичної спадщини регіонів: виклики, можливості. Зб. матеріалів III Всеукраїнська наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих учених: Регіональні студії української історії. (м. Вінниця, 25 квітня 2025 р.) / Міністерство освіти і науки України. – Вінниця: ДПУ, 2025.
41. Маланчук Л. О., Данильчук Л. В. Організація кадрового діловодства на підприємстві: Сучасні тенденції та виклики. Детермінанти соціально-економічного відновлення держави, регіонів та суб'єктів господарювання: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 15 листопада 2024 р.) / Міністерство освіти і науки України, Нац. ун-т вод. госп-ва та природокористування. – Рівне: НУВГП, 2024. – 439 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

№	Тематика тренінгу	Кількість тренінгів	Кількість учасників
1	Інтернет-безпека	75	91
2	Дія.Цифрова освіта	82	102
3	Соціальні мережі	63	74
4	Google-сервіси	60	65
5	Комунікаційні додатки (Viber, WhatsApp)	48	58
6	Helsi.me — запис до лікаря онлайн	42	50
7	Цифрові послуги для ВПО	39	45
8	Безпечна поведінка в інтернеті	55	68
9	Критичне мислення та фактчекінг	51	61
10	Робота з електронною поштою	47	54
11	Використання хмарних сервісів	40	49
12	Основи комп'ютерної грамотності	53	66
13	Оплата комунальних послуг онлайн	38	41

14	Реєстрація на державні послуги	36	43
15	Подача електронних заявок	33	39
16	Робота з порталом «Дія»	44	48
17	Використання BankID	32	37
18	Захист персональних даних	31	35
19	Цифрова ідентифікація	29	34
20	Цифрова етика та поведінка в соцмережах	28	32